

OPINNÄYTETYÖ

Sukupuolisensitiivisyys Jyväskylän Tyttöjen Talolla Sukupuolisensitiivisyyteen perehdyttävän oppaan luominen

Sini Tikkanen

Yhteisöpedagogi AMK
(210 op)

Arvioitavaksi jättämisaika
5/2025

TIIVISTELMÄ

Humanistinen ammattikorkeakoulu
Yhteisöpedagogi (AMK)

Tekijät: Sini Tikkanen

Opinnäytetyön nimi: Sukupuolisensitiivisyys Jyväskylän Tyttöjen Talolla –
sukupuolisensitiivisyyteen perehdyttävän oppaan luominen

Sivumäärä: 48 ja 14 liitesivua

Työn ohjaaja(t): Marjo Kolehmainen

Työn tilaaja(t): Jyväskylän Tyttöjen Talo / Jyvälän Setlementti

Opinnäytetyön tilaaja on Jyväskylän Tyttöjen Talo, jonka toiveena oli saada sukupuolisensitiivisyyttä käsittelevä perehdytysopas Talon tuleville harjoittelijoille. Sukupuolisensitiivinen työote on aktiivisessa käytössä Tyttöjen Talolla, ja tähän laajaan teemaan tutustumista nykyisten perehdytysmateriaalien kautta tahdottiin tehostaa kokoamalla kaikki selkeästi yhteen paikkaan. Tavoitteena oli saada perehdytyksen sisältöjä muovattua vastaamaan harjoittelijoiden ja työntekijöiden oppimistarpeita kartoittamalla heidän näkemyksiään tärkeimmistä sisällöistä.

Aihetta pohjustavat Jyväskylän Tyttöjen Taloon ja sen verkostoon sekä Setlementtiliittoon tutustuminen. Tietoperusta avaa sukupuolisensitiivisyyden käsitettä ja perehdyttämisen prosessia, sekä muita aiheeseen vahvasti liittyviä termejä, joita olivat sukupuoli ja sen moninaisuus, kulttuurisensitiivinen nuorisotyö, tyttötyö ja turvallisemman tilan periaatteet.

Tämä opinnäytetyö on toiminnallinen opinnäytetyö. Käytettyjä aineistonkeruumenetelmiä olivat teemahaastattelut ryhmissä ja ideariihi, jotka toteutettiin Jyväskylän Tyttöjen Talon harjoittelijoille ja työntekijöille. Aineistojen analysoinnissa menetelminä käytettiin litterointia ja teemoittelua, joiden avulla aineistoista koottiin kokemuksia, mielipiteitä ja toiveita, joiden pohjalta lopputuotos rakennettiin. Työn lopussa on avattu johtopäätöksiä sekä tarjottu kehittämisehdotuksia, kerrottu tuotoksen sisältöjä kirjallisessa muodossa sekä ja reflektoitu työn prosessia.

Sukupuolisensitiivisyyteen perehdyttävän oppaan sisällöt jaettiin aineistojen pohjalta tärkeimmiksi koettujen teemaosioiden alle. Oppaan käyttäjä pystyy syventymään aiheeseen teema kerrallaan, ja hänen oppimistaan tukevat pohdintatehtävät ja muut harjoitukset. Opas oli valmis käyttöön otettavaksi heti opinnäytetyön valmistuttua, ja pääsee Jyväskylän Tyttöjen Talolla aloittavien harjoittelijoiden testattavaksi heti, kun uusia harjoittelujaksoja alkaa.

Asiasanat: sukupuolisensitiivisyys, perehdyttäminen, tyttötyö, toiminnallinen opinnäytetyö

ABSTRACT

Humak University of Applied Sciences
Bachelor of Humanities, Degree Programme in NGO and youth work

Author: Sini Tikkanen

Title: Gender sensitivity at Jyväskylä Girls' House – creating a familiarization guide

Number of Pages: 48 and 14 attachment pages

Supervisor(s): Marjo Kolehmainen

Commissioned by: Jyväskylä Girls' House / The Settlement of Jyväskylä

The commissioner of this thesis is Jyväskylä Girls' House, who expressed interest in receiving a guide familiarizing upcoming trainees and employees to gender sensitivity at the House. Gender sensitivity is a widely recognized and practiced method at the House. The House's wish was to make it more efficient to learn about its meaning by gathering all the essential information in one place. The goal of the thesis was to make the content of the current familiarization material match the trainee and employee's needs by learning about their views about the most important contents for a guide like this.

The theme is set up by an introduction to Jyväskylä Girls' House, its network, and Settlement movement. The knowledge base explains the terms of gender sensitivity and familiarization process, as well as other strongly relevant terms, which are gender and its diversity, culturally sensitive youth work, youth work for girls and the principles for a safer space.

This thesis is a practice-based thesis. The data collecting methods used in the thesis were focused interviews in groups and brainstorming, where the participants were Jyväskylä Girls' House's trainees and employees. Data analysis was done by transcription and theme-based categorizing, which were used to gather experiences, opinions and wishes. These served as a base for the guide.

The contents of the guide to gender sensitivity are divided under themes that were deemed the most important in the collected data. The person using the guide can dive into the topic one theme at a time, and their learning is supported by reflective and practical exercises. In the future the guide is useful for the new trainees and employees at the Girls' House.

Keywords: gender sensitivity, instruction about the workplace, youth work for girls, practice-based thesis

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1	JOHDANTO	6
2	TILAAJA JA TOIMINTAYMPÄRISTÖ.....	8
	2.1 Tyttöjen Talojen verkosto	9
	2.2 Jyvälän Setlementti ry ja Setlementtiliitto	10
	2.3 Tilaajan tarve	11
3	TIETOPERUSTA	13
	3.1 Perehdyttäminen	13
	3.2 Sukupuolisensitiivisyys ja sukupuolisensitiivinen sosiaalinen nuorisotyö.....	14
	3.3 Sukupuoli ja sen moninaisuus.....	16
	3.4 Kulttuurisensitiivinen nuorisotyö.....	18
	3.5 Turvallisemman tilan periaatteet.....	19
4	AINEISTONKERUUN MENETELMÄT	21
	4.1 Aineistonhankintamenetelmät.....	22
	4.2 Aineistojen analyysimenetelmät	26
5	HAASTATTELUIJEN ANALYYSI	28
	5.1 Nykyisen perehdyttämisen hyvät ja huonot puolet.....	28
	5.2 Milloin sukupuolella on väliä?.....	30
	5.3 Konkretiaa ja keskustelunavauksia kohtaamisiin	32
	5.4 Apuna turvallisemman tilan periaatteet	32
6	IDEARIIHEN ANALYYSI	34
	6.1 Ideakävely	34

6.2 Keskustelu.....	37
7 TULOKSET	39
7.1 Johtopäätökset ja kehittämisehdotukset.....	39
7.2 Sukupuolisensitiivisyyteen perehdyttävä opas	40
8 LOPUKSI.....	43
LÄHTEET	45
LIITTEET	49

1 JOHDANTO

Opinnäytetyöni tilaajana toimii Jyväskylän Tyttöjen Talo, joka on osa Jyvälän Setlementtiä ja kansallista Tyttöjen Talojen verkostoa. Olin opinnäytetyöprosessin kanssa samanaikaisesti suorittamassa yhteisöpedagogiopintojeni 4. eli viimeistä, kehittävää työharjoittelua tässä kohteessa. Tyttöjen Talolla vieraillessaan asiakkaat saavat tekemistä ja tukea arkeensa, ja niiden toiminnassa hyödynnetään keskeisesti sukupuolisensitiivisen sosiaalisen nuorisotyön sekä kulttuurisensitiivisen nuorisotyön otteita (Jyväskylän Tyttöjen Talo 2025a).

Opinnäytetyöni keskittyy sukupuolisensitiivisyyteen ja aihepiiriin liittyvään perehdyttämisprosessiin. Selvitän, miten Jyväskylän Tyttöjen Talon harjoittelijat ja työntekijät kokevat sukupuolisensitiivisen työtteen toteutumisen ja näkyvyyden Talolla. Heidän ajatustensa ja kokemustensa pohjalta selvitän, minkälaisista asioista he kaipaaisivat aiheeseen liittyen enemmän tietoa. Tutkimuskysymyksiäni olivat: Miten Jyväskylän Tyttöjen Talon harjoittelijat ja työntekijät ymmärtävät ja kokevat sukupuolisensitiivisen työtteen ja sen toteutumisen Talolla? Millaisia asioita sukupuolisensitiivisyyteen perehdyttävän oppaan olisi hyvä sisältää?

Opinnäytetyöni tavoitteena on luoda perehdyttämisopas, joka kokoaa yhteen sukupuolisensitiivisyyden tärkeimmät asiat, auttaen lukijaa oppimaan ja sisäistämään tietoa nykyisiä perehdyttämismateriaaleja tehokkaammin. Opas on tarkoitettu kaikille Jyväskylän Tyttöjen Talon harjoittelijoille ja uusille työntekijöille, ja se tulee olemaan osa Tyttöjen Talon perehdytysmateriaalien kokonaisuutta.

Sukupuolisensitiivisyyteen perehdyttävän oppaan idea sai alkunsa yhteistyössä itseni ja Jyväskylän Tyttöjen Talon työntekijöiden kanssa. Tällä hetkellä harjoittelijat perehtyvät sukupuolisensitiiviseen työotteeseen itsenäisesti läpikäytävien materiaalien avulla. Ajattelimme, että tärkeimmät asiat yhteen kokoava opas olisi merkityksellinen uusien harjoittelijoiden oppimisen näkökulmasta. Sen avulla he pääsisivät nykyistä paremmin hyödyntämään työtettä käytännössä. Opinnäytetyössäni selvitän, mitä asioita tämän kaltaisen oppaan olisi keskeistä sisältää. Jyväskylän Tyttöjen Talon tämän hetkiset perehdytysmateriaalit sisältävät kyllä sukupuolisensitiivisyyteen liittyvää tietoa, mutta opas koettiin tarpeelliseksi, jotta harjoittelijat pystyisivät tutustumaan sukupuolisensitiiviseen työotteeseen oppimista paremmin tukevilla tavoilla.

Nykyinen perehdytysmateriaali on monista palasista koostuva kokonaisuus, jota läpikäydessään uuden harjoittelijan tulee hyppiä sivustolta toiselle lukemaan pitkiä tekstejä tai kuuntelemaan pitkiä luentoja, joista voi olla vaikea hahmottaa, mikä tieto on oikeasti tärkeää. Tyttöjen Talolla on havaittu, että nykyisten materiaalien kautta tulevan tiedon määrä on suuri, eikä jäsennelly Talon perehdytystarpeiden mukaisesti. Tämän pohjalta lähdin selvittämään, miten nykyisiä materiaaleja voisi kehittää vastaamaan tilaajan toiveita.

Perehdyttäminen on monin tavoin merkittävä osa työsuhteen aloittamista. Se antaa uudelle työntekijälle paremmat lähtökohdat työhyvinvointiin, sitoutumiseen ja onnistumiseen. (Eklund 2018, 31.) Hyvän perehdytyksen seurauksena työn laatu ja tulokset paranevat ja asiakastyytyväisyys kasvaa sekä virheet vähenevät (Tampereen kaupunki 2025). Sukupuolisensitiivisen työotteen tullessa tutummaksi harjoittelijan tai aloittelevan työntekijän on helpompi havaita sukupuolen vaikutuksia nuoren elämässä ja toimia erilaisissa tilanteissa.

Tässä opinnäytetyössä esittelen ensin työn tilaajan ja sen toiminnalle keskeiset muut toimijat. Tietoperustassa avaan laajemmin sukupuolisensitiivisyyden ja sukupuolisensitiivisen sosiaalisen nuorisotyön käsitteitä ja merkitystä. Esittelen myös sukupuolisensitiivisyyteen ja Tyttöjen talojen toiminnalle sekä tämän opinnäytetyön ja sen tuotoksen kannalta olennaisia termejä. Seuraavassa luvussa syvennyn kertomaan menetelmistä. Käyttämäni aineistokeruumenetelmät olivat ryhmämuotoinen temahaastattelu ja ideariihi, joilla keräsin osallistujilta, eli Jyväskylän Tyttöjen Talon harjoittelijoilta ja työntekijöiltä, kokemuspohjaista tietoa sukupuolisensitiivisyydestä. Analyysissa esittelen aineistojen sisältöjä tarkemmin teemoittelun avulla, ja kokoan niiden keskeiset havainnot yhteen johtopäätöksissä ja kehittämisehdotuksissa. Esittelen myös lopputuotokseni eli perehdytysoppaan kirjallisessa muodossa avaten sen rakennetta ja sisältöä. Viimeiseksi kerron opinnäytetyön jalkauttamisesta ja reflektoin toteuttamisprosessia.

2 TILAAJA JA TOIMINTAYMPÄRISTÖ

Opinnäytetyöni tilaaja on Jyväskylän Tyttöjen Talo. Jyväskylän Tyttöjen Talo on 12–28-vuotiaille tytöille, naisille ja heille, keitä tyttöyden teemat koskettavat. Kohderyhmässä otetaan huomioon sukupuolen moninaisuus. Talo on nuorille kohtaamispaikka, jossa heille järjestetään monipuolista toimintaa arkipäivisin. Jyväskylän Tyttöjen Talolla kaikki toiminta on ilmaista. Talolla käytetään sukupuoli- ja kulttuurisensitiivistä työtettä. (Jyväskylän Tyttöjen Talo 2025a). Jyväskylän Tyttöjen Talon toiminnan taustalla on kolmevuotinen hanke, joka aloitti toimintansa keväällä 2023 ja pyörii vielä vuoden 2025 loppuun saakka sosiaali- ja terveysjärjestöjen avustuskeskus STEA:n rahoituksella, ja tavoittelee toiminnan saamista pysyväksi (Jyvälän Setlementti 2023).

Jyväskylän Tyttöjen Talo pyrkii vaikuttamaan positiivisesti nuorten osallisuuteen, hyvinvointiin, minäkuvaan ja vahvuuksien tunnistamiseen (Jyväskylän Tyttöjen Talo 2025b). Talolla järjestettävään toimintaan pystyy tutustumaan toimintakalenterista, joka kertoo, mitä Tyttöjen Talolla tapahtuu viikoittain. Tämän ohjelman sisältö päivittyy suunnilleen viisi kertaa vuodessa. Yksittäisiä lisäyksiä on mahdollista tulla myös muina aikoina. Toimintakalenteria päivittäessä otetaan huomioon nuorten toiveita sekä havaittuja tarpeita. Toiminnan suunnittelussa huomioon otettavia tekijöitä ovat rajalliset resurssit, eli ohjaajien työajan, rahoituksen ja käytössä olevien tilojen luomat rajat sekä hankesuunnitelmaan merkityt lupaukset tiettyjen toimintamuotojen tuntimäärästä viikon aikana. Tähän mennessä Talolla on tehty lukuisia kokeiluja eri teemaisista ryhmistä, ja niiden jatkoa harkitaan myös sen perusteella, kuinka paljon kävijöitä ne ovat keränneet. (E. Ahtikari, henkilökohtainen tiedonanto, 8.5.2025.)

Toimintaan kuuluu tyypillisesti viikoittaisia avoimia ja ennakoilmoittautumisen vaativia ryhmiä, joista osa, esimerkiksi sapsukatorstai ja hyvinvointiryhmä, keskittyvät tietyn teeman ympärille. Talolla tapahtuu myös vapaamuotoista toimintaa avoimissa olkkareissa, joissa nuoret saavat tehdä mitä haluavat. (Tyttöjen Talo 2025b). Neljäkuukautisen työharjoitteluni aikana Jyväskylän Tyttöjen Talolla havainnoin, että nuoret tulevat Talolle usein juttelemaan ja oleskelemaan, niin toistensa että ohjaajien kanssa. Erilaiset juhlat, kuten ystävänpäivä, naistenpäivä ja pääsiäinen ja niinä päivinä järjestetty teematoiminta saavuttavat keskimääräistä enemmän asiakkaita.

Jyväskylän Tyttöjen Talo työllistää viisi työntekijää, joista kaksi on Talon sisäisen MonDo-hankkeen työntekijöitä (F. Vesajoki, henkilökohtainen tiedonanto 6.5.2025). Lisäksi toimintaa auttavat ohjaamaan muun muassa sosiaali- ja terveystalouden, kasvatustalouden ja nuorisotalojen harjoittelijat. Talolla on myös mahdollista tehdä vapaaehtoistyötä. (Jyväskylän Tyttöjen Talo 2025c; Jyväskylän Tyttöjen Talo 2025d.)

Jyväskylän Tyttöjen Talo tekee yhteistyötä monien paikallisten sekä kansallisten toimijoiden kanssa. Näitä ovat esimerkiksi koulut ja oppilaitokset, joissa Tyttöjen Taloa käydään toisinaan esittelemässä, Jyväskylän kaupunki ja sen nuorisopalvelut, muut Tyttöjen Talot sekä Jyväskylän Settlementti, jonka alainen toimija Jyväskylän Tyttöjen Talo on. Yhteistyötä tehdään myös muiden nuorten kanssa töitä tekevien tai tyttöjen oikeuksia edistävien järjestöjen ja hankkeiden kanssa, kuten Jyvässeudun Soroptimistit. (E. Ahtikari, henkilökohtainen tiedonanto, 8.5.2025.)

Syksystä 2023 alkaen (E. Ahtikari, henkilökohtainen tiedonanto, 8.5.2025) Tyttöjen Talolla on toiminut sekä avoin että suljettu nepsy-ryhmä. Niitä toteutetaan yhteistyössä Miitti-hankkeen kanssa, joka on Keski-Suomen vammaispalvelusäätiön hanke neuropsykiatrisia piirteitä omaaville nuorille (Keski-Suomen vammaispalvelusäätiö 2025). Tammikuusta 2025 alkaen (F. Vesajoki, henkilökohtainen tiedonanto 6.5.2025). Talolla on aloittanut toimintansa MonDo-hanke, joka on suunnattu maahan muuttaneille ja suomalaisille tytöille. Se on monikulttuurista ryhmätoimintaa, jonka tavoitteena on kasvattaa nuorten hyvinvointia ja yhteisöllisyyttä sekä tarjota heille uusia kohtaamisia ja kokemuksia. (F. Vesajoki, henkilökohtainen tiedonanto 6.5.2025; Jyväskylän Tyttöjen Talo 2025f.)

2.1 Tyttöjen Talojen verkosto

Jyväskylän Tyttöjen Talo on osa ympäri Suomea toimivaa Tyttöjen Talojen verkostoa. Kaikki Tyttöjen Talot ovat omien paikkakuntiansa Settlementtien alaisia toimijoita. Tyttöjen Taloja on Suomessa olemassa tällä hetkellä yhdeksän, ja niiden lisäksi tyttötyötä toteutetaan Tyttöjen Tuvilla, jotka sijaitsevat Tampereella ja Joensuussa. (Settlementiliitto 2025a.)

Tyttöjen Talo® on Loisto Settlementti ry:n omistama rekisteröity tuotemerkki (Jyväskylän Settlementti 2025hark, 5), jonka toimintana Tyttöjen Taloista ensimmäinen, Helsingin Tyttöjen talo, perustettiin vuonna 1999 (Oy Suomen Tietotoimisto 2023). Jyväskylän Tyttöjen Talo aloitti toimintansa keväällä 2023 ja on siten toinen tällä hetkellä uusimmista Tyttöjen Taloista Porin rinnalla (J. Huovila, henkilökohtainen tiedonanto 15.5.2025). Kaikilla Tyttöjen Taloilla

toteutetaan Setlementtien arvopohjan mukaista sukupuoli- ja kulttuurisensitiivistä nuorisotyötä (Jyväskylän Setlementti 2023, 5). Vaikka periaatteet ja arvot toiminnan taustalla ovat samat, Tyttöjen Talojen viikoittainen toiminta ei ole eri kaupungeissa täysin samanlaista. Talot saavat itse päättää järjestämästään toiminnasta, kunhan se edistää heidän tavoitteitaan. Toiminta on jokaisella Talolla omannäköistä ja pyrkii vastaamaan kunkin paikkakunnan asiakkaiden tarpeisiin ja toiveisiin. (J. Huovila, henkilökohtainen tiedonanto 15.5.2025).

Tyttöjen Talojen kävijöiden ikä rajautuu Nuorisolain (1285/2016, 3§) mukaan, jossa nuoret rajataan tarkoittamaan kaikkia alle 29-vuotiaita. Eri Tyttöjen Talojen toiminnan kohderyhmän ikähaarukka heilahtelee hieman talokohtaisesti. Turun, Espoon ja Helsingin Talolle pääsevät jo 10-vuotiaat (Turun Setlementti 2025, Espoon Tyttöjen Talo 2025 & Helsingin Tyttöjen Talo 2025) kun taas Kuopion, Oulun, Porin, Rovaniemen ja Tampereen toimintaan ovat tervetulleita mukaan vielä 29-vuotiaana (Setlementti Puijola 2025, Vuolle Tyttöjen Talo 2025, Setlementti Pori 2025, Neiot 2025, Setlementti Tampere 2025).

Tyttöjen Talot ovat osa suse-verkostoa, joka tarkoittaa sukupuolisensitiivisen sosiaalisen nuorisotyön valtakunnallista asiantuntijayhteisöä. Verkostoa ylläpitää Loisto Setlementin vastaama susekoordinointi. Verkostoon kuuluu sukupuolisensitiivistä työtä tekeviä Setlementtien alaisia nuorisotyön toimijoita, joita ovat Tyttöjen Talojen lisäksi muun muassa Tyttöjen Tuvat sekä Poikien Talot ja Tuvat. (J. Huovila, henkilökohtainen tiedonanto 15.5.2025).

2.2 Jyväskylän Setlementti ry ja Setlementtiliitto

Suomen Setlementtiliitto on sen alaisten paikallisyhdistysten eli eri Setlementtien keskusjärjestö. Liitto toimii paikallisyhdistysten tukena, kansallisten hankkeiden koordinoijana ja edistää toimijoiden välistä dialogia. Setlementtiliiton rahoitus muodostuu yleisavustuksista STEA:lta, opetus- ja kulttuuriministeriöltä ja oikeusministeriöltä, sekä varainhankinnan ja liiton toiminnan ansioista. (Setlementtiliitto 2025e.)

Setlementtiliitto on osa suomalaista ja kansainvälistä setlementtiliikettä. Se on kansalaisliike, joka toimii poliittisesti ja uskonnollisesti sitoutumattomasti edistäen oikeudenmukaisuutta ja yhdenvertaisuutta muun muassa vahvistamalla paikallisyhteisöjä ja tukemalla niiden välistä yhteistyötä. Kansainvälisesti toimijoita yhdistää International Federation of Settlement Houses

and Neighbour Centres, lyhyemmin IFS, joka toimii lähes 40 maassa. (Setlementtiliitto 2025e, Setlementtiliitto 2025c).

Paikallisia setlementtejä on tuhansia ympäri maailman (Setlementtiliitto 2025c). Jyväskylässä sijaisteva Jyvälän Setlementti ry, lyhyemmin Jyvälä, on yksi Suomen 31 Setlementistä. Jyvälä on toiminut jo 85 vuoden ajan tukein ihmisten osallisuutta ja toimijuutta (Jyvälän Setlementti 2025a). Toiminta on muodoiltaan monipuolista ja useille eri ihmisryhmille, senioreille, työttömille, maahanmuuttajille sekä perheille, lapsille ja nuorille, kohdistettua. Kohderyhmästä riippuen toiminta voi olla esimerkiksi harrastus- ja leiritoimintaa, kansalais- ja vapaaehtoistoimintaa ja hankkeiden kautta tapahtuvaa toimintaa. (Jyvälän Setlementti 2025b.)

Jyväskylässä tapahtuva työ noudattaa Setlementtiliikkeen ja -liittojen yhteisiä arvoja ja strategiaa. Setlementtiliikkeen visiona on yhteiskunta, jossa kaikkien osallisuus sekä nähdä, kuulla ja hyväksyä tuleminen toteutuvat. Liike pyrkii edistämään yhteisöjen elinvoimaisuutta, eriarvoisuuden ja yksinäisyyden vähenemistä, saavutettavuutta, oppimisen mahdollisuuksia sekä ihmisten kokonaisvaltaista hyvinvointia. (Setlementtiliitto 2023, 5, 7.)

2.3 Tilaajan tarve

Aloitin itse Jyväskylän Tyttöjen Talolla opintojeni viimeisen, ammatillisesti kehittävän harjoittelun tammikuussa 2025. Sukupuolisensitiivisyys on suuri ja keskeinen teema Tyttöjen Talolla, ja opinnäytetyön aihetta ideoidessamme työntekijöiden kanssa se nousi ajatuksissa kaikista vahvimmin esille. Sukupuolisensitiivisyyden teemat painottuvat esimerkiksi harjoittelijoille jaettavassa perehdytysmateriaalipaketissa.

Materiaalien kautta tapahtuva tietoperustaan perehtyminen on itsenäistä. Harjoittelijat saavat pari sähköistä tiedostoa, joihin on koottu linkkejä webinaareihin ja nettisivuihin. Sivustoilla on paljon tekstiä ja webinaarit ovat pitkiä, minkä vuoksi aiheeseen perehtyminen voi olla sekavaa ja aikaa vievää. Jos haluaa palata jonkin tietyn tiedon äärelle, voi olla hankalaa muistaa, mistä se on peräisin. Perehdytysmateriaalien tarkat sisällöt ovat talokohtaisia ja jokaisen paikan itsestään koostamia, mutta niissä näkyvät kuitenkin samat teemat. Perehdytyksessä uusi tulokas tutustutetaan kyseessä olevan Talon toimintaan ja ryhmiin, ja sukupuoli- sekä kulttuurisensitiivisyyden teemat korostuvat kaikkialla. (J. Huovila, henkilökohtainen tiedonanto 15.5.2025)

Järjestimme harjoitteluni alussa työntekijöiden kanssa ideointihetken, jonka tarkoituksena oli nostaa esille Tyttöjen Talolla ilmeneviä keskeisiä teemoja ja niihin liittyviä kehittämistarpeita. Ehdotuksia nousi lukuisia, ja sain lopulliseen valintaan vapaat kädet. Harkitsin aiheen valinnassa kehittämistyön soveltuvuutta opinnäytetyöksi sekä pohdin, mikä mielestäni palvelisi tilaajan tarpeita kaikista parhaiten. Yhteisessä ideoinnissa konkreettisia toiveita opinnäytetyön teemalle ja lopputuokselle oli noussut jo monia, ja päädyin näistä sukupuolisensitiivisyyteen perehdyttävään oppaaseen. Opas on suunniteltu harjoittelijoiden ja työntekijöiden käyttöön ja tukemaan heidän oppimistaan ja toimintaansa sukupuolisensitiivisessä työssä. Toiveena oli, ettei harjoittelijoiden tarvitsisi käyttää aiheeseen perehtymiseen liikaa aikaa, vaan he saisivat tärkeimmät tiedot selkeästi esitettynä, joka toimisi hyvänä lähtökohtana myöhemmin syventyä aiheeseen (J. Huovila, henkilökohtainen tiedonanto 15.5.2025).

Harjoittelijoita on Tyttöjen Talolla on jatkuvasti, vuosittain yhteensä noin 10 (J. Huovila, henkilökohtainen tiedonanto 15.5.2025). Uusille tulijoille sukupuolisensitiivinen työote saattaa olla kokonaan tai osittain tuntematon. Opas soveltuu sisällöltään myös mahdollisille uusille työntekijöille, koska heidänkään lähtökohtaisesta tietämyksestään aiheeseen liittyen ei voi olla varma; jos he itse kokevat sen tarpeelliseksi, opas auttaisi heidätkin tehokkaasti alkuun. Vaikka työntekijöiden vaihtuvuutta uusiin ei ole tiedossa, on hyvä nimetä tämä mahdollisuus tulevaisuutta varten. Opas on tarkoitus jakaa myös muiden suse-verkoston toimijoiden nähtäväksi, ja on heistä kiinni, tahtovatko he hyödyntää opasta osana omia perehdytysmateriaalejaan, tai halutessaan muilla tavoilla. Oppaan ensisijainen tarkoitus on kuitenkin vastata Jyväskylän Tyttöjen Talolla havaittuihin tarpeisiin. Työntekijöiden kanssa aihetta ideoidessa muita toiveita sukupuolisensitiivisyyteen liittyen oli myös aiheen käsittely nuorten kanssa. Nuorten sisällyttäminen oppaan kohderyhmäksi olisi tehnyt aiheesta liian laajan, mutta pyrin kuitenkin tuomaan aihetta heidänkin tietoonsa harjoittelijoille ja työntekijöille suunnattujen käytännön harjoitteiden kautta.

Sukupuolisensitiivisyydestä on jo olemassa paljon materiaalia, jota pystyn hyödyntämään oppaassa. Oppaan tarkoituksena on koota aiheeseen liittyviä keskeisiä sisältöjä yhdeksi kokonaisuudeksi. Opas tulee sisältämään teoreettisen tiedon lisäksi käytännön harjoituksia, tukien oppimista nykyisiä materiaaleja monipuolisemmin ja syvällisemmin. Opas tuo perehdytystä lähemmäs käytäntöä, ja on näin paremmin tukemassa erilaisia oppimistapoja.

3 TIETOPERUSTA

Opinnäytetyöni kehittää Jyväskylän Tyttöjen Talon sukupuolisensitiivisyyttä käsitteleviä perehdytysmateriaaleja. Tässä luvussa syvennyn tähän ja muihin aiheeseen keskeisesti liittyviin käsitteisiin. Avaan, miksi aiheet ovat tärkeitä Jyväskylän Tyttöjen Talon ja lopputuotoksena rakentuvan oppaan kannalta. Perehdyttämisen merkitys ja sen näkökulmat on huomioitu oppaan teossa, ja se perehdyttää lukijansa selkeästi sukupuolisensitiiviseen työotteeseen.

3.1 Perehdyttäminen

Perehdyttäminen on tavoitteellista toimintaa, jossa työntekijä opettelee työtehtäviään ja työpaikan käytäntöjä. Kyse on oppimisprosessista, jossa työntekijä kartuttaa uusia tietoja ja taitoja. (Eklund 2018, 25.) Perehdytys on jatkuvaa; se on tärkeää uusiin tehtäviin, menetelmiin ja laitteisiin tutustuesssa myös työuran aikana, sekä kauan työelämästä poissa olleet henkilöille. (Työturvallisuuskeskus 2022, 4.) Onnistunut perehdyttäminen lisää työhyvinvointia ja tukee työhön liittyvää motivaatiota ja sitoutuneisuutta. (Tampereen kaupunki 2025, 3.) Perehdyttämisen saamisen oikeus on kirjattu työturvallisuuslakiin (738/2002, 14§).

Perehdyttämistä suunniteltaessa harkittavia asioita ovat: kuka vastaa perehdytyksestä, mitä perehdytys sisältää, milloin ja millä menetelmillä perehdytys tapahtuu sekä kenelle perehdytys on suunnattu (Eklund 2018, 76–81). Tyttöjen Talolla perehdytyksestä ei sataprosenttisesti vastaa yksi ihminen, vaan kaikki toimivat yhteisöllisesti toistensa tukena uusissa tilanteissa. Myös harjoittelijat opastavat toisiaan esimerkiksi heille tyypillisiin työtehtäviin liittyen. Apua ja selvennystä saa aina mihin tahansa ongelmaan. Työn taustalla vaikuttavaan teoriaan tutustuminen tapahtuu omatoimisesti sähköisten materiaalien kautta. Ne koostuvat Jyväskylän Tyttöjen Talosta kertovasta PowerPoint-esityksestä sekä kahdesta Word-tiedostosta, jotka sisältävät tietoa tärkeiksi koetuista aiheista nettisivustojen ja webinaarien muodossa. Digitaaliset materiaalit ovat yksi perehdyttämisen menetelmistä, jotka mahdollistavat monipuolisemmat sisällön muodot. Digitaalisten materiaalien ääreen on helppo palata ja sisältöä kerrata. (mt., 182.)

Kävin läpi tämänhetkisiä perehdytysmateriaaleja ja niissä kokonaisuudessaan esiintyviä teemoja. Näitä olivat sukupuolisensitiivisyyden lisäksi esimerkiksi Settlementiliitto ja Jyvälän Settlementti, osallisuus, dialogi, monikulttuurisuus, rasismiin puuttuminen, lasten ja nuoren ahdistus sekä somekysäminen. Sukupuolisensitiivisyys on kuitenkin huomattavasti laajin

yksittäinen teema perehdytysmateriaaleissa. Monista muista aiheista saatavilla on usein vain yksi webinaari tai nettisivusto. Materiaaleista löytyy myös linkkejä sivustoille, joihin on koottu käytännön toiminnan suunnitteluun soveltuvia materiaaleja. Ne eivät kuitenkaan käsittele sukupuolisensitiivisyyttä. Sukupuolisensitiivisen työtteen käytäntöön suuntaavaa perehdyttämistä puolestaan tapahtuu keskusteluissa työntekijöiden kanssa ja oikeissa kohtaamisissa nuorten kanssa. Opinnäytetyön tuotoksena syntyvä opas pyrkii tuomaan käytäntöä näkyvämmäksi myös kirjallisiin itseopiskelumateriaaleihin.

Jyväskylän Tyttöjen Talolla perehdytysjakso on epämuodollinen, mikä tarkoittaa, ettei perehdytyksen toteuttamiseen ole asetettu aikarajaa. Tämä toteuttamisen tapa on joustava ja antaa mahdollisuuden omaa tahtia etenemiseen. Perehdytys on myös sattumanvarainen, eli asioita ei ole pakko käsitellä tietyssä järjestyksessä. Teoriaan tutustuminen vaatii itsenäistä opiskelua. Uusi harjoittelija pystyy tällöin osoittamaan oma-aloitteisuuttaan, aktiivisuuttaan, motivaatiotaan ja ottamaan vastuuta omasta kehittämisestään. Jokaisen perehtymisprosessin kesto voi vaihdella sen mukaan, kuinka kauan uudella tulijalla kestää käydä annetut materiaalit läpi. Aito aiheeseen perehtyminen ei kuitenkaan ole missään vaiheessa ohi, koska teema tulee vastaan käytännön kohtaamisissa. Tyttöjen Talolla korostetaan identiteetin vahvistamista, jolloin harjoittelijan tai työntekijän omat vahvuudet ja piirteet huomioidaan ja niiden esiin tuomista kannustetaan. (Eklund 2018, 83–85, 163.)

3.2 Sukupuolisensitiivisyys ja sukupuolisensitiivinen sosiaalinen nuorisotyö

Sukupuolisensitiivisyyden termi on laaja ja siksi moniselitteinen, mutta yksinkertaisimmillaan sukupuolisensitiivisyys on sukupuolen vaikutusten tunnistamista ja tiedostamista yksilön, yhteisön ja yhteiskunnan tasolla. Se on sukupuolen moninaisuutta kunnioittava ja tasa-arvoa edistävä toimintatapa, jossa pyritään siihen, ettei tehtäisi sukupuoleen liittyviä oletuksia tai yleistyksiä. (Loisto Setlementti 2025a). Se on esimerkiksi herkkyyttä havaita ja tiedostaa sukupuolen vaikutusta ihmiseen heidän omassa elämässään ja ympäristössään sekä yhteiskunnassa (Loisto Setlementti 2025b). Sukupuoli mielletään positiiviseksi voimavaraksi (Anttonen 2017, 11).

Sukupuolisensitiivisyys ei pyri sukupuolen ja sen merkityksen häivyttämiseen tai neutraloimiseen. Päinvastoin; se ottaa sukupuolen vaikutukset huomioon yksilön elämässä,

hyvinvoinnissa ja kehityksessä. Sukupuolisensitiivisyys on linssi, jonka läpi voidaan tarkastella sukupuoleen liittyviä mahdollisuuksia ja merkityksiä. (Setlementtiliitto 2025d.)

Sukupuolisensitiivisyyteen kuuluu myös se, että puretaan rajoittavia normeja: sukupuolta ei huomioida rajoittavana tekijänä silloin, kun sillä ei ole väliä. Tämä tiivistyy hyvin Jane Roland Martinin lausahduksessa (1981), jonka mukaan sukupuoli otetaan huomioon silloin, kun sillä on väliä, ja jätetään huomiotta silloin, kun sillä ei ole. (Loisto Setlementti 2025a.)

Sukupuolisensitiivinen sosiaalinen nuorisotyö on Setlementtiliikkeen hyödyntämä toimintamalli, jossa tavoitteena on antaa ihmiselle mahdollisuus tulla hyväksytyksi sellaisena, kuin hän on, sekä kokea itsessään ja elämässään merkityksellisyyttä. Sukupuolisensitiivinen sosiaalinen työote tarkastelee sukupuolen ja muiden piirteiden vaikutusta ihmiseen kehityksen, kasvun ja hyvinvoinnin näkökulmasta. (Setlementtiliitto 2025d.) Työotteen avulla edistetään heikommassa asemassa olevien ihmisten oikeuksia ja hyvinvointia ja huomioidaan yksilön tarpeita ja yhteisöllisyyden mahdollisuuksia (Loisto Setlementti 2025b).

Sukupuolisensitiivisessä työssä tiedostetaan yhteiskunnan sukupuolinormatiivisuus. Sukupuolinormatiivisessa näkökulmassa sukupuoli nähdään kaksijakoisena ja biologisena pysyvänä ominaisuutena. Tähän näkemykseen kuuluu myös tietyn sukupuolen käyttöön liittyviä odotuksia, eli sukupuolinormeja. (Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiiri 2025.) European Institute for Gender Equality (2025a) määrittelee sukupuolinormit sellaisiksi odotuksiksi, joita yksilön yhteiskunnassa, kulttuurissa ja yhteisössä tyypillisesti noudatetaan. Sukupuolinormit määrittelevät sitä, millaisia naisten ja miesten kuuluisi olla ja kuinka heidän odotetaan käyttäytyvän. Näiden omaksuminen tapahtuu jo varhain elämässä. Esimerkiksi opiskelupaikan valintaan tai pukeutumiseen voi liittyä normeja, jotka usein liitetään joko tyttöjen tai poikien aloiksi tai vaatteiksi. Normeihin liittyvät sukupuoliroolit, jotka ovat sukupuolelle perinteisesti suunnattuja kulttuurisidonnaisia vastuita (European Institute for Gender Equality 2025b). Ne eivät siis ole samoja kaikkialla maailmassa, vaan muovautuvat myös ihmisen taustan, elinympäristön ja kulttuurin pohjalta. Nämä erot voivat tulla näkyväksi monikulttuurisissa toimintaympäristöissä, jollainen Jyväskylän Tyttöjen Talokin on.

Sukupuolisensitiivinen sosiaalinen nuorisotyö on intersektionaalista, mikä tarkoittaa, että sukupuolen lisäksi huomioon otettavia tekijöitä, jotka vaikuttavat yhdessä ihmisen elämään, ovat sukupuolen lisäksi esimerkiksi asuinpaikka, vammaisuus, ikä, etninen tai sosioekonominen tausta tai seksuaalisuus (Loisto Setlementti 2025b, Tieteen termipankki

2025). Intersektionaalisessa sukupuolisensitiivisessä työssä huomioidaan myös näiden muiden tekijöiden vaikutukset. Näin emme jää tarkastelemaan ihmisten kokemusta vain yhdestä näkökulmasta. Intersektionaalisuuden puuttuessa ymmärryksemme on kapeampi, ja emme pysty ottamaan huomioon kaikkien ihmisten kokemuksia.

Tyttötyö

Nuorisotyön havaittiin 1990-lopussa saavuttavan pääsääntöisesti poikia. Tyttöjä kiinnostavia paikkoja tai toimintaa ei juuri ollut. Tyttötyön toteuttaminen auttaa tarjoamaan tytöille ja nuorille naisille paikkoja ja tilaisuuksia olla yhdessä ja tehdä heille mielekkäitä asioita. Tyttöjen Talot on perustettu vastaamaan tyttöjen tarpeisiin tarjoamalla heille tukevan ja voimaannuttavan yhteisön ja ympäristön. (Eischer, Mulari & Uusitalo-Herttua 2012, 8, 12.)

Setlementtiliikkeessä tyttötyöhön käytetään sukupuolisensitiivisen sosiaalisen nuorisotyön otetta (mt., 9). Koska sukupuolisensitiivisyys nimenomaan pyrkii tietoisuuteen sukupuolen merkityksiä (Loisto Setlementti 2025a), se ei ole ristiriidassa sukupuolierityisen työn kanssa. Jyväskylän Tyttöjen Talo on ainoa Jyväskylän alueella oleva sukupuolisensitiivistä tyttöerityistä nuorisotyötä tekevä toimija (J. Huovila, henkilökohtainen tiedonanto 15.5.2025).

Sukupuolisensitiivisyydellä on suuri rooli tämänhetkissä perehdytysmateriaaleissa. Se on yksi keskeisimmistä toimintaperiaatteista Tyttöjen Talolla, ja tämän opinnäytetyön kehittämistyön teema. Koska tilaajan toteuttama sukupuolisensitiivinen työ on tyttöerityistä, on näkökulma näkyvillä myös oppaassa.

3.3 Sukupuoli ja sen moninaisuus

Sukupuoli on useista eri tekijöistä, kuten fysiologisista, hormonaalisista ja sosiaalisista tekijöistä rakentuva kokonaisuus. (Sukupuolen moninaisuuden osaamiskeskus 2025). Sukupuolta voidaan tarkastella monista eri näkökulmista. Juridinen sukupuoli määritellään syntymässä ulkoisten kehon ominaisuuksien perusteella (Seta ry 2025), ja se ei automaattisesti ota huomioon ihmisen henkilökohtaista määrittelyä omasta sukupuolestaan. Muutamissa maissa ympäri maailman on käytössä kolmas virallinen sukupuoli. Tällaisia maita ovat esimerkiksi Australia, Intia, Kanada, Nepal ja Saksa. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2024.)

Sukupuoli-identiteetistä puhuttaessa viitataan henkilön omaan ymmärrykseensä sukupuolestaan. Jokaisella ihmisellä on oikeus tähän itsemäärittelyyn. Tämän ymmärryksen kehitys alkaa jo lapsuudessa, ja sen on elämän aikana mahdollista muuttua. (Jehkoi 2024, 7.)

Suomen laki tunnistaa tällä hetkellä kaksi juridista sukupuolta, naisen ja miehen, eikä näin ollen tunnista henkilöitä, jotka eivät ole yksiselitteisesti kumpaakaan. Vuonna 2023 voimaan tuli uudistunut laki, jolla täysi-ikäiset henkilöt voivat korjata sukupuolimerkintänsä vain hakemuksessa Digi- ja väestötietovirastolle, jos he ovat Suomen kansalaisia tai asuvat pysyvästi Suomessa. Uusi hakemus on mahdollista tehdä aikaisintaan vuoden kuluttua edeltävästä. (295/2023, 1–2§; Salakka 2025.) Juridinen sukupuoli on siis sama kuin syntymässä määritely, ellei henkilö hae tämän merkinnän korjaamista.

Suurimmalla osalla ihmisistä sukupuoli-identiteetti ja syntymässä määritely sukupuoli vastaavat toisiaan, ja tällöin puhutaan cissukupuolisista ihmisistä. Osalla ihmisistä ne kuitenkin poikkeavat toisistaan, jolloin puhumme transsukupuolisista ja muunsukupuolisista ihmisistä. Lisäksi on olemassa intersukupuolisia ihmisiä, joiden kehollisen piirteet eivät luonnostaan ole mies- tai naistyyppillisiä. (Sukupuolen moninaisuuden osaamiskeskus 2025.) Suomessa sukupuolivähemmistöön kuuluvia kouluikäisiä nuoria oli vuoden 2023 Kouluterveyskyselyn mukaan 4,6 prosenttia 4. ja 5. luokkalaisista, 5,5 prosenttia 8. ja 9. luokkalaisista, 5,0 prosenttia 1. ja 2. vuoden lukio-opiskelijoista sekä 4,4 prosenttia ammattiin opiskelevista (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2023).

Edellä mainitut ovat vain jotain esimerkkejä sukupuolen moninaisuudesta. Sukupuolen moninaisuus kattaa alleen kaikki ihmiset, ei vain sukupuolivähemmistöjä. Se tarkoittaa, ettei sukupuoli ole kaksijakoinen ja kehon ominaisuuksien määrittämä, vaan moninainen ja yksilöllisistä tekijöistä koostuva kokonaisuus. Tähän liittyy muun muassa sukupuolen ilmaisu. Ulkonäön perusteella ei pysty varmuudella määrittelemään, mitä sukupuolta henkilö edustaa. (Jehkoi 2024, 7; Sukupuolen moninaisuuden osaamiskeskus 2025.) Jyväskylän Tyttöjen Talolla kunnioitetaan sukupuolen itsemäärittelyoikeutta.

Sukupuolen moninaisuus ja sukupuolisensitiivisyys sitoutuvat vahvasti toisiinsa. Tämän hetkisissä perehdytysmateriaaleissa sukupuolen moninaisuutta sivutaan sukupuolisensitiivisyyttä käsittelevien materiaalien sisällä, mutta aiheeseen ei ole erillistä tiedonlähdetä. Sukupuolen moninaisuuden kohtaaminen kuuluu sukupuolisensitiiviseen kohtaamiseen, ja on näin näkyvä teema myös tulevassa perehdytysoppaassa.

3.4 Kulttuurisensitiivinen nuorisotyö

Kulttuurisensitiivinen työote on toinen Jyväskylän Tyttöjen Talolla hyödynnettävistä toimintaperiaatteista. Siinä tarkastellaan ihmisten taustoja koskevien oletusten vaikutusta heidän kohtaamiseen. Kulttuurisensitiivisyys nivoutuu monikulttuuriseen työhön, mutta termit eivät ole synonyymejä keskenään, koska kulttuurisensitiivisyys näkyy kenen tahansa kanssa työskennellessä. Kulttuurisensitiivinen toiminta on aktiivisesti antirasistista. (Kiuru & Narsakka 2021, 7.) Kulttuurisensitiivisessä toiminnassa pyritään ymmärtämään ja huomioimaan eri kulttuurien erityispiirteitä. Kaiken tietäminen ulkoa ei ole tavoitteena, vaan tärkeämpää on olla valmis kuuntelemaan ja hyväksymään (Jyvälän Settlementti 2023.)

Kulttuurisensitiivisyys on herkkyyttä kulttuurien erityispiirteiden tunnistamiseen. Samasta kulttuurista tulevat nuoret nähdään yksilöinä, ja heidän erojaan huomioidaan. Jokainen nuori on ainutlaatuinen. Kulttuurisensitiivisessä työssä ohjaaja reflektoi aktiivisesti omia arvojaan ja normikäsitteisiään, sekä pyrkii tietoisuuteen omista oletuksistaan. Hän haastaa omia käsitteisiään eri kulttuureista, ja osoittaa kiinnostusta ja avoimuutta uuden oppimiseen. (Eischer, Mulari & Uusitalo-Herttua 2012, 10–11.)

Kulttuurisensitiivisyyteen kuuluu ihmisen kohtaaminen yksilönä, eikä olettaa hänen edustavan kokonaista ihmisryhmää. Kohtaamisissa otetaan huomioon ihmisten aiemmat kokemukset ja henkilökohtaiset tarpeet, sekä tutustutaan yksilön omiin toimintatapoihin ja arvoihin. (Terveystieteiden tutkimuskeskus 2024.) Kulttuurisensitiivisyydessä otetaan huomioon myös valtakulttuuriin liittyvät tavat ja arvot. Positiivisella erityiskohtelulla madalletaan kynnyksiä toimintaan osallistumiseen. (Eischer 2012, 46.)

Jyväskylän Tyttöjen Talolla kulttuurisensitiivisyys ilmenee iloisuutena maahan muuttaneita nuoria kohdatessa, valmiutena oppia tuntemaan heidät yksilöinä ja kykynä päästä perille jokaisen yksilöllisestä tilanteesta ja siitä, millaisia haasteita tilanne heille asettaa (F. Vesajoki, henkilökohtainen tiedonanto 6.5.2025). Kulttuurisensitiivistä kohtaamista tapahtuu Talolla viikoittain (J. Huovila, henkilökohtainen tiedonanto 15.5.2025). Kulttuurisensitiivisyydestä puhutaan materiaaleissa tällä yhdessä webinaarissa sukupuolisensitiivisyyden yhteydessä sekä monikulttuurisuutta käsittelevien materiaalien kautta.

Alla olevaan kuvaan olen visualisoinut, kuinka sukupuolisensitiivisyys, kulttuurisensitiivisyys ja sukupuolen moninaisuus liittyvät toisiinsa. Useimmiten yhdestä puhuttaessa on olennaista ottaa huomioon myös muiden tuomat näkökulmat. Jyväskylän Tyttöjen Talolla ja tyttötyössä

tunnistetaan kaikkien näiden liittyvän toisiinsa. Tämän vuoksi myös sukupuolen moninaisuuden ja kulttuurisensitiivisyyden näkökulmat ovat näkyvä osa tulevaa perehdytysopasta.

Kuvio 1. Sukupuolisensitiivisyyden, kulttuurisensitiivisyyden ja sukupuolen moninaisuuden linkittyminen toisiinsa.

3.5 Turvallisemman tilan periaatteet

Tyttöjen Talojen toimintaa viitoittavat myös turvallisemman tilan periaatteet. Ne ovat toimintaa ja ohjenuoria, joilla on fyysinen, psyykinen, sosiaalinen näkökulma ja jotka heijastelevat toimipisteen arvoja ja pyrkivät tarjoamaan tilan, jossa mahdollisimman moni voisi kokea olonsa hyväksytyksi, olla oma itsensä ja tuoda ilmi ajatuksiaan ilman pelkoa. Turvallisemman tilan ylläpitäminen, kehittäminen ja päivittäminen on olennaista toiminnan onnistumiselle. (Ruokolainen 2025, Rajala 2022, 6–7).

Turvallisemman tilan periaatteet ovat tänä päivänä käytössä lukuisissa eri yhteisöissä. Tarkat kirjatut ohjeistukset turvallisemman tilan luomisesta vaihtelevat paikan mukaan, mutta usein ne sisältävät pääsääntöisesti samoja asioita. Eri paikoissa saattavat painottua eri asiat siellä

painotettujen arvojen mukaan. Kunkin paikan turvallisemman tilan periaatteet luodaan yhteistyönä vastaamaan yhteisön tarpeita yhdessä osallistujien ja auktoriteettien kanssa (Ruokolainen 2025). Esimerkiksi Jyväskylässä turvallisemman tilan periaatteisiin on nostettu esiin huomaavaisuus, kunnioitus, kannustavuus ja puuttuminen (Jyvälän Settlementti 2025c). Jyväskylän Tyttöjen Talolla korostuvat niin ikään kaikkien kunnioittaminen ja epäasialliseen käytökseen puuttuminen, mutta lisäksi ohjeistuksessa korostuu, kuinka kaikilla on lupa mokailuun, anteeksi pyytämiseen ja avun saamiseen. Tyttöjen Talolla asiakkailta toivotaan ystävällistä käytöstä, ja keneltäkään ei sallita keihinkään, esimerkiksi vammaisiin tai seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluviin ihmisiin kohdistuvaa syrjintää. (Jyväskylän Tyttöjen Talo 2025e). Turvallisemman tilan periaatteissa nousevat usein esille samankaltaiset teemat kuin esimerkiksi yhdenvertaisuuslaissa (1325/2014, 8§), jossa kielletään syrjintä muun muassa kansalaisuuden, seksuaalisen suuntautumisen, kielen, uskonnon tai vammaisuuden perusteella. Myös tasa-arvolaissa (609/1986) nousee esiin turvallisempaa tilaa edistäviä teemoja (Rajala 2022, 7).

Perehdytysopas noudattaa Jyväskylän Tyttöjen Talon linjaa koskien turvallisemman tilan periaatteita. Periaatteet ovat oletuksena kaiken tekemisen taustalla. Ne näkyvät käytännössä kohtaamisissa ja toiminnassa, ja oppaan sisältö ohjeistaa lukijoitaan toimimaan niitä noudattaen. Turvallisemman tilan periaatteisiin pystyy tutustumaan perehdytysmateriaaleissa ja Taloon tutustumisen yhteydessä julisteen kautta, jossa ne esitellään selkeästi. Periaatteet ovat jatkuvasti näkyvillä useissa kohdissa Talolla.

4 AINEISTONKERUUN MENETELMÄT

Opinnäytetyöni muoto on toiminnallinen opinnäytetyö. Tämä tarkoittaa, että toteutan kehittämistyön, jossa hyödynnetään ammatillista tutkimus- ja kehittämistyötettä raportoinnissa ja tuotoksen luomisessa. Toiminnallisen opinnäytetyön tavoite on tuottaa jotain, josta on hyötyä sen kohderyhmälle. (Airaksinen, Kostamo & Vilka 2022, 11.) Oman opinnäytetyöni kohderyhmänä ovat Jyväskylän Tyttöjen Talon harjoittelijat ja työntekijät, joille tuotokseni, sukupuolisensitiivisyyteen perehdyttävä opas, on tarkoitettu.

Toiminnallisen opinnäytetyön tekeminen lähtee suunnittelusta, johon sisältyy tavoitteiden, menetelmien ja kohderyhmän valinta sekä tietoperustaan tutustuminen. Toimintasuunnitelman ollessa valmis sitä sitoudutaan noudattamaan. Opinnäytetyön kehittämissaiheessa hankitaan tarvittavat aiheistot etukäteen valituilla menetelmillä, joiden pohjalta lähdetään kehittämään tuotosta. Tuotoksen valmistumisen rinnalla siitä pyydetään toistuvasti palautetta, jonka pohjalta jatketaan eteenpäin. Aktiivisen osallistamisen ansioista tuotos valmistuu vastaamaan mahdollisimman tarkasti tilaajan näkemyksiä. (mt., 12.)

Käytin työssäni kahta eri aineistonkeruumenetelmää, jotka olivat ryhmissä toteutetut teemahaastattelut sekä yhteinen ideariihä. Aineistoa keräsin Talon harjoittelijoilta ja työntekijöiltä. Menetelmien valinnassa minun tuli pohtia, millaiset tiedonkeruun tavat soveltuisivat parhaiten tuottamaan tarvitsemaani tietoa opinnäytetyöni tuotoksena syntyvään perehdyttämisoppaaseen. Airaksinen ym. (2022, 46) toteavat, että aineistoja voivat olla muun muassa sellaiset, jotka pohjautuvat toimintaympäristön – tässä tapauksessa Jyväskylän Tyttöjen Talon – ihmisten omiin kokemuksiin.

Valitsin teemahaastattelun, koska se auttoi rajaamaan haastattelussa käsiteltäviä aiheita ja auttoi näin pohtimaan, minkälaista tietoa aidosti haluan ja tarvitsen opinnäytetyön kannalta. Samanaikaisesti pystyin saamaan runsaasti tietoa juuri oikeista asioista. Teemahaastattelun ideana onkin löytää tärkeimmät aiheet tutkimusongelman kannalta (Sarajärvi & Tuomi 2018, 88). Avoimen haastattelumuodon koin liian laajaksi, ja strukturoidun haastattelun eli lomakehaastattelun liian kapeakatseiseksi ja vastauksia rajoittavaksi. Halusin saada laajaa tietoa haastateltavien ajatuksista ja kokemuksista aiheeseen liittyen. Haastattelun suunnittelua ja toteutusta helpottivat teemahaastattelulle tyypilliset raamit. Ideariihen puolestaan valitsin, koska ajattelin sen olevan osallistava menetelmä, joka auttaisi ottamaan harjoittelijoiden ja työntekijöiden toiveita entistä syvällisemmin huomioon.

Pyysin käyttämiini menetelmiin osallistujiksi kaikkia, jotka olivat opinnäytetyöni toteutuksen aikana töissä tai harjoittelussa Jyväskylän Tyttöjen Talolla. Tämä antoi kaikille mahdollisuuden tulla tuomaan omia kokemuksiaan esille. Informoin kaikkia heitä aineistonkeruumenetelmistä asianmukaisesti etukäteen. Informointi sisälsi tietoa myös tutkimuksen aiheesta, tietojen säilyttämisestä, vapaaehtoisuudesta ja oikeudesta jättäytyä tutkimuksesta. Pyysin osallistuneiden henkilöiden suostumukset kirjallisesti menetelmien alussa, sekä lisäksi suullisesti haastattelutilanteissa nauhoituksen alettua. Toimitin haastatteluteemat osanottajille etukäteen, jotta he tietäisivät mahdollisimman tarkasti, mistä on kyse ja pystyisivät halutessaan varautumaan pohtimalla teemoja jo etukäteen.

4.1 Aineistonhankintamenetelmät

Ensimmäinen hyödyntämäni aineistonkeruumenetelmä oli teemahaastattelu. Se määrittyi siten, että siinä käsitellään vapaamuotoisesti ennakkoon päätettyjä aiheita. Haastattelun tukena voi käyttää myös apukysymyksiä. (Sarajärvi & Tuomi 2018, 87.) Menetelmää kutsutaan joissain lähteissä myös puolistrukturoiduksi haastatteluksi (mm. Sarajärvi & Tuomi 2018, 87; Vilka 2015, 124).

Haastattelu toteutetaan haastateltavien ehdoilla, ja käsiteltävien teemojen läpikäyminen vaihtelevassa järjestyksessä eri haastatteluissa on sallittua (Vilka 2021, 76). Teemahaastattelussa ei käytetä tarkkoja, tietyssä järjestyksessä esitettyjä kysymyksiä, vaan aiheita käydään läpi teemojen avulla. Olennaista on valmistaa, että kaikki teemat käsitellään, vaikka se, missä järjestyksessä ja kuinka kattavasti teemoja puidaan, on sallittavaa vaihdella haastattelujen välillä. (Eskola, Lähti & Vastamäki 2018, 29–30.) Teemahaastattelussa keskustelu on vapaamuotoista, jossa haastateltavat saavat puhua vapaassa järjestyksessä (Puusniekka & Saaranen-Kauppinen 2006a). Haastattelijalla tulee olla jonkin tason käsitys ilmiöstä jo ennakkoon, koska teemat muodostuvat näiden näkemysten pohjalle (Kananen 2017, 96). Oma käsitykseni aiheesta tässä vaiheessa perustui Jyväskylän Tyttöjen Talolta itsekin saamieni perehdytysmateriaalien sekä muun aiheesta käydyn keskustelun ja kokemusten pohjalle.

Kaikki ennalta sovitut teemat käydään läpi rungon avulla, mutta haastattelun aikana käydään läpi myös tilanteessa ilmeneviä uusia teemoja ja puheenaiheita (Kananen 2017, 96). Teemahaastattelussa on riskinä, että kerättävä tieto on vääristynyttä (mt., 89). On esimerkiksi mahdollista, että haastateltava koittaa miellyttää haastattelun toimittajaa, tai haastattelija pyrkii

teemojen valinnalla saavuttamaan hyvin tietynlaisia vastaksia (mt., 105). Haastattelija pyrkii saamaan lisää tietoa siitä ilmiöstä, jota teemahaastattelu koskee (mt., 90).

Koostamani teemat käsittelivät muun muassa nykyisten perehdytysmateriaalien laatua ja haastateltavien ymmärrystä sukupuolisensitiivisyydestä, sekä aiheen näkymistä kohtaamisissa nuorten kanssa ja Talon ilmapiirissä. Teemat pyrkivät selvittämään tämän hetkistä tilannetta pohjustaakseen sitä, mitä kehitettävää on. Näiden pohjalta keskustelimme myös siitä, millaiset aiheet ja materiaalit he ovat kokeneet hyödyllisiksi, ja mitkä asiat tukisivat heidän näkökulmastaan oppimista ja aihepiirin sisäistämistä parhaiten. Olin erityisesti kiinnostunut heidän omista kokemuksistaan ja ajatuksistaan siitä, minkälaiselle lisätiedolle olisi tarvetta tai mitä he ovat kokeneet tärkeäksi oppia.

Teemahaastattelu

Teemahaastattelut päätin toteuttaa ryhmähaastattelujen muodossa, joita toteutin kaksi; yhden harjoittelijoille ja toisen työntekijöille. Toteutin harjoittelijoiden haastattelun 9.4.2025, johon osallistui kuusi henkilöä, ja työntekijöiden haastattelun 10.4.2025, johon osallistui kolme. Kummassakin haastattelussa kesti tunti. Päädyin jakamaan haastattelut kahteen siksi, että samankaltaisissa tehtävissä toimivilla henkilöillä voi olla enemmän yhteistä, mikä lisää selkeyttä haastattelutilanteessa sekä sen analysointivaiheessa. Ryhmähaastattelussa haastateltavat pystyivät omien kokemusten jakamisen lisäksi saamaan toisistaan oivalluksia. Ryhmä myös mahdollisti yhteisen pohdinnan ja keskustelun aiheista.

Ryhmähaastattelu valikoitui suosimakseni menetelmäksi, koska pystyin niiden avulla tehokkaampaan tiedonkeruuseen. Ryhmähaastattelun järjestäminen helpotti aikataulujen sopimista niin, että mahdollisimman moni pääsisi työajallaan paikalle, ja se edesauttoi myös oman aikatauluni kanssa. Tässä haastattelumuodossa on riskinä, etteivät osallistujat uskalla tuoda mielipiteitään esille (Puusniekka & Saaranen-Kauppinen 2006b). Haastattelujen aikana sain kuitenkin sellaisen kuvan, että haastateltavat toivat asioita esille rohkeasti. Tähän voi mahdollisesti vaikuttaa myös se, että olen itse Tyttöjen Talon harjoittelijana kaikille tuttu, he olivat tuttuja toisilleen, ja olemme kaikki osa samaa ilmapiiriltään hyväksyvää ja kannustavaa työympäristöä.

Valitsin haastateltavikseni juuri heidät, sillä he ovat opinnäytetyöni tutkimuskysymysten ja tuotoksena syntyvän oppaan kohderyhmää, ja osaavat tämän vuoksi antaa parhaat vastaukset. Harjoittelijat pystyivät vastaamaan suoraan kysymyksiin siitä, miten tämänhetkiset

perehdytysmateriaalit sukupuolisensitiivisyyteen liittyen ovat heille toimineet ja onko jotain, mitä he kaipaavat lisää. Työntekijät puolestaan pystyvät oman kokemuksensa pohjalta ja myös nykyistä edeltäviä harjoittelijoita ohjanneina kertomaan laajemmin ajatuksistaan aihepiiriin ja työotteen näkyisistä Tyttöjen Talolla. Työntekijöiltä kerätty tieto oli tärkeää myös, koska he ohjaajien näkökulmasta osaavat sanoittaa, mistä aiheeseen liittyen olisi hyvä oppia. Kaikki haastateltavat pystyivät kokemuksensa pohjalta reflektoimaan sitä, miten heidän mielestään Talolla käyvät nuoret ymmärtävät sukupuolisensitiivisyyden. Haastatellut pääsevät näin itse osallistumaan lopputuotoksen kehittämiseen, mikä auttaa varmistamaan, että opas vastaa heidän tarpeitaan.

Kumpikin haastattelu järjestettiin Tyttöjen Talon tiloissa toiminnan ulkopuoleisena aikana, kun paikalla olivat vain harjoittelijoita ja työntekijöitä, jotka osallistuivat haastatteluihin omalla työajallaan. Haastattelut toteutettiin rauhallisessa ja yksityisessä tilassa, jotta välttyisimme mahdollisimman tehokkaasti ulkoisilta häiriötekijöiltä, kuten muiden Talolla paikalla olevien puheelta. Haastattelutiloissa pystyimme istumaan niin, että näimme kaikki toisemme. Käytin haastattelussa keskustelun herättelemiseksi teemojen lisäksi etukäteen mietittyjä apukysymyksiä, mutta useaan otteeseen pystyin myös kysymään jotain suunnittelematonta, minkä haastateltavan vastaus oli herättänyt. Haastattelujen aikana keskustelu karkasi ajoittain pois aiheesta, mutta ei niin paljon, että olisin noissa hetkissä kokenut tarpeelliseksi keskeyttää ketään ohjatakseen keskustelua takaisin aiheen pariin.

Kunkin osallistujan henkilökohtaisiin kokemuksiin vaikutti esimerkiksi se, missä toiminnoissa he olivat olleet mukana, sekä kuinka kauan he olivat haastatteluhetkellä toimineet tai minkälaiset taustatiedot aiheesta he omasivat jo ennen harjoittelua tai työskentelyä Tyttöjen Talolla. Siksi koin arvokkaaksi saada haastatteluihin mukaan mahdollisimman monta heistä, jotta pystyisin saamaan monipuolisia näkökulmia.

Ideariihi

Toinen käyttämästäni menetelmästä, ideariihi, tunnetaan myös nimillä aivoriihi ja brainstorming. Ideariihi on yleinen ja yhteisöllinen metodi aineiston kokoamiseen. Ideoiden tuottaminen onnistuu esimerkiksi paperilapuille tai jonkin verkkotyökalun, kuten Padletin avulla (Vilkkä 2021, 89). Ideariihin perusperiaatteita ovat kaikkien ideoiden hyväksyminen ja kannustaminen, määrän tavoittelu yli laadun ja muiden ideoiden jatkokehittäminen (Ojasalo,

Moilanen & Ritalahti 2014, 163). Sen vaiheita ovat valmistelu, aivoriihen ja aiheen esittely, ideointivaihe, valintavaihe ja lopetus (Halme 2018).

Kaikille haastatelluille tarkoitettu yhteinen ideariihi toteutui noin viikko haastattelujen jälkeen 16.4.2025. Toteutin ideariihen Jyväskylän Tyttöjen Talon olohuoneessa, joka on ympäristönä avara ja rento. Riihi pääsi alkamaan hieman myöhässä sovitusta aikataulusta. Osallistumaan pääsi kuusi henkilöä; kolme työntekijää ja kolme harjoittelijaa, eli kaikki henkilöt, jotka olivat tuolla hetkellä Talolla. Riihi päättyi olemaan noin tunnin mittainen.

Olin tässä vaiheessa koonnut haastatteluaineistoista tiivistelmän, jonka esittelin osallistujille suullisesti sekä fläppitaululle kirjoittamalla, jotta osallistujat pystyisivät muistamaan ja hyödyntämään kertomaani ideointinsa tukena. Avasin heille lyhyesti ja anonyymisti haastatteluissa nousseita teemoja, jotka liittyivät tulevan oppaan aiheisiin, materiaaleihin ja menetelmiin. Ideariihen tarkoituksena oli tuottaa ja tuoda ilmi osallistujien toiveita ja tarpeita opasta varten jatkojalostamalla haastattelujen ajatuksia ja ideoimalla uusia.

Riihen ideointivaiheen toteutin ideakävely-menetelmällä. Tässä menetelmässä osallistujat kirjoittivat aiheesta heräävät ajatuksensa muistilapuille, jotka laitettiin kiinni seinälle. Seuraavaksi osallistujat pääsivät tutkimaan seinälle koottuja ideoita, ja jos jokin ajatus herätti heillä uuden idean, esimerkiksi kuinka kyseistä ideaa voisi kehittää tai siihen lisätä, he kirjoittivat oman ajatuksensa uudelle lapulle ja laittoivat sen alkuperäisen idean viereen. Kannustin osallistujia kertomalla, että kaikki ideat saa kirjoittaa, eikä niiden tarvitse olla loppuun työstettyjä. Ideointivaiheessa ei ole aiheellista suorittaa tuotoksien arviointia. (Ojasalo, Moilanen & Ritalahti 2014, 161.)

Lappuja kiinnitettiin seinälle yhteensä 19. Pyysin osallistujia merkitsemään lapuista kolme heidän mielestään tärkeintä, jotta oppaan pystyisi rajaamaan käsittelemään keskeisimpiä asioita, eikä aihe paisuisi liian suureksi ja vaikeasti ymmärrettäväksi. Tämä on yleinen menetelmä (Ojasalo, Moilanen & Ritalahti 2014, 161; Halme 2018), jota käytetään ideariihessä tuotetun aineiston yhteistoiminnalliseen rajaamiseen. Tämä myös varmisti kaikkien osallistumisen arviointiin.

Tämä vaihe toteutui suunnitellusti, mutta sen jälkeen huomasin, että arviointia ja jatkokehittämistä alkoi esiintyä luontevammin suullisesti, joten ryhdyimme puheen kautta käsittelemään lapuille merkittyjä ajatuksia. Tein keskustelun aikana muistiinpanoja, jotta voisin

myöhemmin muistaa, mitä asioita tässä vaiheessa oli noussut vahvimmin esille. Kaikki osallistujat ottivat osaa myös keskusteluun.

Ideariihen aikana osallistujien työskentelyyn tuli pieniä keskeytyksiä yksittäisten henkilöiden osalta. Kokonaisuudessaan koen menetelmän toteutuneen hyvin, ja pääsimme käsittelemään aihetta melko syvällisesti. Ideariihen aikana esille nousi myös muuhun Tyttöjen Talon toimintaan liittyviä kehittämissuhteita, ajatuksia uusiin toimintoihin tai kokeiluihin ja keskustelua, jota Talon henkilökunnan on mahdollista edistää myöhemmin. Riihen selkeä lopetus jäi hataraksi, koska joidenkin osallistujien aikataulu oli kiireinen ja piti poistua muihin tehtäviin, mutta kaikki muut riihelle tyypilliset vaiheet toteutuivat.

Ideariihen mahdollisena haittapuolena on se, että osallistujat, jotka eivät ole tottuneet työskentelyyn kaltaiseen ideointiin, eivät saisi alkuun tuotettua lennokkaita ideoita (Ojasalo, Moilanen & Ritalahti 2014, 162). Olisin muuten käyttänyt alussa jonkinlaista lämmittelyideointia, mutta tiesin jo riihen alussa ajan olevan rajallinen, joten jouduin luopumaan tästä ajatuksesta. En kuitenkaan havainnut, että osallistujat eivät olisi uskaltaneet kirjata ylös ideoitaan.

4.2 Aineistojen analyysimenetelmät

Ensimmäinen vaihe analysoinnissa oli litterointi, jota hyödynsin haastattelujen käsittelyssä. Litterointi on haastatteluaineiston muuttamista tekstimuotoon, joka helpottaa ja selkeyttää niiden sisällönanalyysiä. Litteroinnin voi suorittaa eri tavoin riippuen siitä, millaisia vastauksia aineistosta etsitään. Itse litteroin haastatteluaineistot yleistasoista litterointia käyttäen, jossa haastatteluaineisto kirjataan ylös yleiskielellä niin, että siitä otetaan pois puhekieliset ilmaisut. (Kananen 2017, 134–135.) Päätin jättää litteroinnin ulkopuolelle tarpeettomat täytesanat ja toistot, mutta kirjata kaiken muun. Tällä menettelyllä en luopunut mistään tärkeästä informaatiosta. Opinnäytetyössäni käytettyjä lainauksia varten poimin haastattelunauhoitteista lauseiden sanatarkan muodon. Litteroin haastatteluaineistot muutaman päivän sisällä niiden toteuttamisesta. Tämä osoittautui hyödylliseksi esimerkiksi sellaisissa tilanteissa, kun nauhoituksesta oli paikoittain hankala saada selvää siitä, kuka puhuja oli. Tuoreeltaan mielessä ollessaan pystyin useimmiten muistamaan, kuka puheenvuoron oli pitänyt.

Sen jälkeen lähdin analysoimaan haastatteluja aihepiireittäin, nostamalla litteroidusta aineistosta esiin tärkeimpiä asioita teemakohtaisesti. Käytin menetelmänä sisällönanalyysiä,

jossa keskeistä on teemoittelu. Tein analyysin kahdessa osassa, koska ensimmäiseksi etsin aineistoista vastauksia vain tulevaa ideariihä varten, joilla voisin pohjustaa tehtävänantoa ja osallistujien työskentelyä. Keskityin nostamaan esiin tulevan sukupuolisensitiivisyyteen tutustuttavan oppaan sisältötoiveisiin ja -tarpeisiin liittyviä kohtia. Ideariihen jälkeen palasin aineiston pariin ja aloitin kattavamman analysoinnin tekemisen.

Teemoittelu on aineiston analysoinnin menetelmä, jossa aineistosta nostetaan esiin sellaisia teemoja, jotka ovat keskeisiä tutkimusongelmaan nähden. Aiheet, joita teemoittelun avulla nousevat esiin, ovat aineistoja yhdistäviä ja niissä toistuvia tai muuten tutkimuskysymysten kannalta keskeisiä. Menetelmä sopii hyvin teemahaastattelun analysointiin, mutta haastattelurungon teemojen ei tulisi olla suoriltaan samoja, kun analysoinnin. Teemoittelussa on tärkeää nostaa aineistoista niitä aiheita, jotka ovat aidosti nousseet pinnalle keskustelun aikana, eikä tukeutua ennalta määriteltyyn jäsentelyyn, koska tämä saattaa jättää pois keskeisiä teemoja. Esille nousseet teemat voivat toisaalta olla samantyyppisiä, kuin haastattelun teemat ovat olleet. Teemoittelun tuloksia havainnoimaan kirjataan myös suoria lainauksia, jotka auttavat hahmottamaan sitä, mihin teemoittelu perustuu. (Juhila 2021; Puusniekka & Saaranen-Kauppinen 2006.) Teemoittelu menetelmänä tuottaa minulle jo tarvittavan määrän tietoa, enkä päätenyt jatkotyöstämään analyysiä millään mahdollisella teemoittelua seuraavalla metodilla.

Ideariihen aineisto oli paljon suppeampi, koska sitä ei äänitetty tai videoitu. Aineisto, jota riihen osalta analysoin, koostuu sen aikana yhdessä muistilapuulle tuotetuista ideoista sekä omille muistiinpanoilleni keskusteluaiheista. Ideariihen tavoitteena oli auttaa selkeyttämään ja rajaamaan sukupuolisensitiivisyyttä käsittelevän oppaan sisältöä mahdollisimman tiiviiksi, mutta silti harjoittelijoiden ja työntekijöiden toiveet ja tarpeet täyttäväksi paketiksi.

Ideariihä varten paloittelin litteroitua tekstiä monta kertaa siten, että nostin esille teksteistä nousseita toistuvia tai laajoja puheenaiheita tai ajatuksia. Käytin jo tässäkin teemoittelua, tosin pienemmässä mittakaavassa. Koska ideariihi paneutui oppaan suunnitteluun, etsin tässä vaiheessa haastatteluista vain sellaisia asioita, jotka liittyivät oppaaseen. En kuitenkaan käsitellyt vain oppaaseen suoraan liitännäisen teeman alla nousseita asioita, vaan sisällytin aiheeseen sopivia nostoja koko aineistosta, ettei mikään ajatus jäisi huomioimatta. Nämä nostot antoivat osittain jo pohjaa syvällisemmälle teemoittelulle.

5 HAASTATTELUJEN ANALYYSI

Tässä sisällönanalyysissä jaan keräämäni aineiston niiden teemojen mukaan, jotka teemoittelun avulla nousivat esille. Teemat esiintyvät kummassakin haastattelussa, mutta vaihtelevalla laajuudella. Ideariihä varten tekemässäni kevyemmässä teemoittelussa nostin haastatteluista esille seuraavia teemoja:

- herkkyys
- ei oleteta
- tasa-arvo ja yhdenvertaisuus
- sukupuolen moninaisuus
- yhteiskunnallisuus
- turvallisemman tilan periaatteet

Jatkoin haastatteluaineiston teemoittelua ideariihen jälkeen, jolloin lopulliset teemat muotoutuivat aikaisempia laajemmiksi ja kattavammiksi. Seuraavaksi esittelen nämä teemat ja niissä nousseet asiat. Aikaisemmat teemat sisältyvät uusiin ja jakautuvat niiden alle. Olen käyttänyt analyysin tukena teoriaa ja haastatteluista poimittuja suoria lainauksia. Esittelen lainaukset anonymisti, mutta jokaiselle haastatteluun osallistuneelle on oma merkintänsä. Haastateltavat H1-H6 ovat harjoittelijoita, ja H7-H9 työntekijöitä. Harjoittelijoista kaksi liittyi haastattelutilanteeseen mukaan hieman myöhässä, eivätkä siksi pystyneet vastaamaan aivan kaikkiin teemoihin.

5.1 Nykyisen perehdyttämisen hyvät ja huonot puolet

Aloitimme kummankin haastattelun keskustelemalla osallistujien omista kokemuksista liittyen sukupuolisensitiivisyys-temaan saatuun perehdytykseen Tyttöjen Talolla. Vaikka aihe oli jo listattu haastatteluaiheena, koen sen olleen merkittävä puheenaihe kummassakin haastattelussa sekä tuoneen selkeitä vastauksia opinnäytetyön tutkimuskysymyksiin.

Harjoittelijat olivat olleet harjoittelussa Talolla eri pituisia aikoja ja ehtineet perehtyä materiaaleihin eri laajuudella. Yksi harjoittelijoista ei tässä vaiheessa ollut ehtinyt tutustua materiaaleihin ollenkaan. Myös työntekijöistä jotkut ovat olleet Talolla kauemmin kuin toiset, ja heidän perehdytysprosessinsa ovat siksi vaihdelleet keskenään (H7, H8, H9). Työntekijöillä

on myös pääsy laajempiin sukupuolisensitiivisyyttä käsitteleviin materiaaleihin suse-verkoston kautta. Nämä ovat antaneet heille mahdollisuuden omatoimiseen syvällisempään perehtymiseen. Harjoittelijoille suunniteltuun ja jaettuun perehdytysmateriaaliin, joka on tämän opinnäytetyön kehittämisen kohde, on poimittu laajemmista materiaaleista keskeisimpiä tiedonlähteitä (H7).

Kukaan osallistujista ei nostanut esille, että olisi aikaisemmin tehnyt yhtä lailla sukupuolisensitiivisyyttä korostavaa työtä. Kaikille osallistujille termi ja sen merkitys olivat olleet silti edes hieman tuttuja ennen Tyttöjen Taloa, joillekin enemmän kuin toisille. Harjoittelijat sanoittivat käsitteen ymmärtämisen kirkastuneen paljon harjoittelun aikana. Kaikki työntekijöistä kertoivat myös ymmärtävänsä käsitteen nyt aiempaa paremmin, mutta lisäsivät tunnistavansa mahdollisuuksia kehittymiselle ja uuden oppimiselle. Aihe nähdään laajana että laajenevana, ja ymmärrys oman tietämyksen keskeneräisyydestä otetaan avosylein vastaan. Työntekijät esittävät näin tiedostamalla perehtymisen jatkuvuuden läpi uran. Perehtyminen tunnistetaan työn taustalla kulkevana asiana, joka ei rajaudu vain työsuhteen alkuun (Työturvallisuuskeskus 2022, 4).

”Voi olla ammattilainen juuri sen kautta, että ei ole valmis.” – H8

Nykyisten sukupuolisensitiivisyyttä käsittelevien perehdytysmateriaalien koettiin olevan sisällöllisesti kattavia; niistä löytyi teoreettisesti hyvää ja hyödyllistä tietoa (H1, H2, H4). Tärkeimmiksi perehdytykseen liittyviksi asioiksi harjoittelijoiden kokemana mainittiin kuitenkin keskustelut ohjaajien kanssa sekä muu käytännön kautta tullut kokemus. Nykyiset kirjalliset perehdytysmateriaalit eivät suoraan ohjaa näihin keskusteluihin tai tarjoa konkreettista aiheeseen liittyvää tekemistä tai pohdintaa.

”Siinä perehdytyksessä niin joo että sä saat tommoset materiaalit mitkä sä luet mutta mun mielestä myös se mikä on opettanut parhaiten on ollut myös se että sä oot keskustellu siit aiheesta niinku ohjaajien kanssa.” – H3

Tämä käytäntöön ohjaavan materiaalin ja sitä kautta oppimisen puute aiheuttaa myös epävarmuuksia. Haastattelussa pohdittiin vaikeisiin tilanteisiin tarttumista, johon pelkkä teoriamuodossa tarjottu tieto ei anna vastauksia.

”Mä kokisin kans ton niinkun omaks epävarmuudeks et vaikka niinku ois lukuukki tietoo paljon ja kaikkee mut sitten se että mitenkä sit käytännössä kun se tilanne tulee eteen tai joku ohimenevä tilanne missä vaikka sanoin jotain ja tajuan sit jälkeen että ei vitsi että nyt sanoin jotenkin tahdittomasti.” – H2

Selatessani läpi näitä itsekin harjoitteluni alussa saamiani materiaaleja laskin, että sukupuolisensitiivisyyttä käsitteleviä itsenäisesti läpikäytyjä nettisivuja oli kuusi ja videoita kolme. Tekstit ovat peräisin yleistietoa tarjoavilta sivuilta, eivätkä siksi todennäköisesti suunniteltuja perehdytyskäyttöön. Videot puolestaan ovat tallenteita aiheisiin liittyvistä webinaareista, mutta noin tunnin mittaisina niihinkin mahtuu mahdollisesti epäoleellista tietoa. Materiaalien suurelle määrälle löytyi haastatteluista kääntöpuoli, joka vahvisti jo aiempaa työntekijöiden arviota materiaalien puutteista ja perehdyttämisoppaan uudistamisen tarpeesta: kaikkien yhteisenä näkemyksenä oli, että tieto oli hajallaan ja sen määrä sisäistettäväksi lyhyellä aikavälillä suuri.

”Jos siinä käy silleen niinku parin päivän aikana intensiivisesti läpi ni onhan se oikeesti vaan tietty prosentti mikä sitten jää niinku mieleen niistä varsinkin jos ne on pitkälti niinku uusia juttuja.” – H2

Konkreettisina ratkaisuina perehdytysmateriaaleihin kaivattiin lisää selkeyttä, tiiviyttä ja yhtenäisyyttä (6/9). Sukupuolisensitiivisyyden teoriaan liittyviä kysymyksiä oli vielä siitä, mitä kaikkia muita aiheita (H5) ja termistöä (H6) aiheeseen liittyy. Materiaaleista todettiin myöskin se, etteivät ne välttämättä kerro sukupuolisensitiivisyydestä tarpeeksi yksinkertaistetusti sellaisen ihmisen näkökulmasta, joka ei vielä olisi kovin tietoinen aiheesta.

”Ehkä myös niissä perehdytysmateriaaleissa tavallaan jo oli se oletusarvo, että niinku osaa jo vähän niinku niit asioita, et ei niin kerrottu niinku alust asti.” – H4

5.2 Milloin sukupuolella on väliä?

Haastatteluissa pohdittiin sukupuolen merkitystä. Kummassakin haastattelussa tärkeäksi mieleen jääneeksi ohjenuoraksi sanoitettiin jo aikaisemmin tässä opinnäytetyössäkin esitelty lainaus sukupuolen merkityksen huomioimisesta tai huomiotta jättämisestä tilanteesta ja aiheesta riippuen (H2, H3, H9). Tyttöjen Talolla harjoittelijoiden ja työntekijöiden näkökulmasta sukupuolisensitiivisyys näkyy kohtaamisissa konkreettisesti esimerkiksi siten,

että asiakkaiden sukupuolesta ei tehdä oletuksia esimerkiksi nimen (H2) tai ulkonäön (H4) perusteella. Sukupuolisensitiivisessä työotteessa pyritään toimimaan tekemättä oletuksia (Loisto Settlementti 2025a).

”Ei tehdä oletuksia, tai oletetaan moninaisuutta.” – H7

Sukupuolisensitiivisyyden ja sukupuolen merkityksen pohdintaa nuorten kanssa tapahtuu Talolla jo nyt esimerkiksi rooleja ja normeja käsittelevien keskustelujen kautta (H9). Aiheen on siis todettu olevan myös sellainen, joka mietityttää nuoria ja jota voitaisiin tuoda esille yhä enemmän. Tämä vuoksi myös ohjaajan omaama taustatieto ja osaaminen aiheesta koetaan tärkeäksi. Muita toivottuja teemoja nuorten kanssa käsiteltäviksi olivat tyttöys ja naiseus (H3), nuorten ajatukset omiin mahdollisuuksiinsa liittyen ja muut vastaavat yhteiskunnallisempaa keskustelua herättelevät puheenaiheet (H2, H3).

Sukupuolen merkityksen yhteydessä keskustelua heräsi myös aiheen yhteiskunnallisesta kontekstista. H3 ilmaisee kokevansa, että Talolla ollaan tietoisia yhdenvertaisuudesta ja tasa-arvoeroista sekä Suomen ja maailmantilanteesta, ja niiden vaikutuksia tyttöihin ja naisiin pohditaan. Näiden teemojen käsittelyä toivottiin myös jatkossa lisää (H2, H3). Sukupuolen merkitys nähdään myös liitännäiseksi esimerkiksi terveyteen ja hyvinvointiin liittyviin teemoihin muun muassa siinä, millainen naisten asema on historiallisesti ja edelleen terveydenhuollossa (H8).

Työntekijöiden haastattelussa aihetta puitiin myös kulttuurisensitiivisestä näkökulmasta ja painotettiin sen tärkeyttä, että otettaisiin huomioon kulttuurisidonnaiset erot sukupuoleen ja tasa-arvokäsityksiin liittyen (H8). Asioita ei katsottaisi vain meille tuttujen normien kautta. Oppaan toivotaan avartavan eri tulokulmia aiheeseen. Toivottuja tapoja aiheen käsittelylle olivat keskustelu ja kansainvälisestä näkökulmasta tarkastelevat tilastot (H8).

Koska mä pelkään sitä niinku eurosentristä niinku lähestymistapaa et me ollaan niinku niin, katsotaan asioita yhdestä tietystä tulokulmasta ja sit mulle tulee semmonen niinku paniikki että okei, miten paljon niitä sokeita kohtia on, että miten me voidaan millään tavalla maksimoida meidän onnistumista, jos meillä on vain tää yks näkökulma tähän asiaan. – H8

5.3 Konkretiaa ja keskustelunavauksia kohtaamisiin

Tämä teema vastaa suoraan opinnäytetyöni keskeisimpään tutkimuskysymykseen tuottamalla suoraa tietoa siitä, mitä asioita minun täytyy perehdyttämispöytätyössäni sisällyttää ja ottaa huomioon. Aihetta käsiteltiin myöhemmin syvällisemmin ideariihessä. Tässä vaiheessa pinnalle nousevat ehdotukset ja tarpeet nostivat esille, millä tavoin jo aikaisemmin todettu toivomus materiaalien menetelmien monipuolistamiselle voitaisiin toteuttaa.

Tulevaan oppaaseen toivotaan paljon konkretiaa (H2, H3, H4, H7), esimerkiksi tiedon soveltamista nuorten kohtaamistilanteisiin (H2) ja kuvitteellisia esimerkkitalanteita (H1). Oppaan toivotaan avaavan termejä (H3, H4) ja tuomaan sisältönsä esille selkeästi (H3). Olisiko sensitiivisyyteen liittyen harjoituksia joita käydä nuoren kanssa, aihetta käydä konkreettisesti läpi (H6). Teoriatietoa toivottiin edelleen, mutta sen tulevan eri muodoissa. H4 esitti ajatuksia esimerkiksi videoista, julisteista tai tehtäväpaketeista, ylipäätään moninaisuudesta ja monipuolisuudesta.

Toiveita tulevalle ohjaa myös sen tiedostaminen, mikä on jo hyvää; mistä toimintatavoista tai periaatteista ei kannata luopua ja mitä korostaa jatkossakin. Yksi tärkeiksi koetuista asioista Tyttöjen Talon ilmapiirissä ja kohtaamisissa oli sukupuolisensitiivisessä työotteessa näkyvä herkkyys.

”Herakkyys on koko ajan läsnä, tai semmonen ajattelevaisuus.” – H5

Kaikki harjoittelijat olivat yhtä mieltä siitä, että oppimista tukevat parhaiten asiakaskokemukset. Enemmistö kaikista haastatelluista mainitsi eri otteissa myös muiden kanssa käytävät keskustelut hyödyllisiksi (7/9). Perehdyttämisen aikaiset prosessiin liittyvät keskustelut ovat perehtymisen tukena. Ne tarjoavat mahdollisuuden molemminpuoliselle palautteelle ja perehtyjän oppimisen tarkastelulle (Eklund 2018, 122.)

5.4 Apuna turvallisemman tilan periaatteet

Haastatteluissa viitattiin suoraan Jyväskylän Tyttöjen Talon turvallisemman tilan periaatteisiin. Nämä nousivat kumpaankin keskusteluun saman näkökulman kautta; on koettu tärkeäksi, kuinka periaatteet tukevat ja täydentävät sukupuolisensitiivisyyden lähtökohtia ja antavat tilaa

myös epäonnistumiselle. Periaatteissa ilmenee, kuinka Talo on turvallinen ympäristö mokaamiseen ja anteeksi pyytämiseen (Jyväskylän Tyttöjen Talo 2025e).

Turvallisemman tilan periaatteet koskettavat kaikkia, eivätkä vain asiakaskuntaa. Ne käydään läpi aina kaikkien Talolle ensimmäistä kertaa tulevien kanssa (H7). Tämä menettely varmistaa, että kaikki kävijät ovat tietoisia niiden sisällöstä ja olemassaolosta. Periaatteiden läpikäyminen nuorten kanssa on yksi keino, jonka on itsessään havaittu herättävän kysymyksiä ja keskusteluja aihepiiriin liittyen (H9), sekä auttavan ehkäisemään hankalia tilanteita.

”Kun täällä kuitenkin on myös ne turvallisemman tilan periaatteet voimassa, niin sitten mun mielestä se on osa sitä työtä, että sitten tänne ei tulis semmosia tilanteita, että jotkut ihmiset ei ois tietoisia siitä ja sit ne vaikka tekee jotakin oletuksia muitten kävijöitten suhteen tai niinku jos kaikki ois näistä tietoisia niin sithän se turvallisemman tilan periaatteet helpommin tulisivat myös täytetyiksi.” – H2

Yhtenä sukupuolisensitiivisen työn haasteena harjoittelijoiden haastattelussa nousi armollisuus itseään kohtaan tilanteissa, joissa tiedostaa esimerkiksi sanoneensa jotain epäsensitiivistä (H4). Periaatteista esille nostetaan kummassakin haastattelussa niiden sisältämä lempeys ja armollisuus virheiden tekemistä kohtaan (H2, H7, H8, H9), joka koetaan tuovan tilaa myös harjoittelijoiden ja työntekijöiden tekemille virheille. H9 kertoo, että Talon turvallisemman tilan periaatteiden listaa päivittäessä pyrkimys oli esittää periaatteet positiivisessa valossa. H8 toteaa, että juuri tämä maininta virheiden sallittavuudesta tuo heti paremman tunnelman verrattuna siihen, että kyseessä olisi vain ei-lista. Periaatteet sallivat inhimillisyyden (H5). Niiden sisältämät teemat ansaitsisivat edelleen enemmän keskustelua Talolla (H8).

”Jokainen niistä on sellanen jotka mun mielestä ansaitsis niinku laajan ja syvällisen keskustelun läpi niinku kautta kauden, läpi kauden, et sitä tosiaankin mitä on kunnioittava niinku puhetapa tai toisen kunnioittaminen, se on itsessään on hyvin laaja kysymys ja meillä, meidän olisi hyvä niistä asioista keskustella ja luoda yhteisiä niinku ymmärryksiä, yhteistä niinku näkemystä näistä asioista.” – H8

Työntekijät tunnistavat, ettei periaatteiden ole tarkoitus olla ikuisesti samoja, vaan niitä olisi hyvä kehittää ja päivittää yhdessä nuorten kanssa. Periaatteista löytyy kohtia, joihin voisi sukupuolisensitiivisissä keskusteluissa tarttua. Periaatteiden yhteisellä pohdinnalla voitaisiin löytää yhteisymmärrys esimerkiksi siitä, millainen nuorten oma ymmärrys toisen kunnioittamisesta on (H9).

6 IDEARIIHEN ANALYYSI

Ideariihi toteutettiin keskittyen nimenomaan perehdyttämisoppaan sisällön suunnitteluun. Menetelmä auttoi minua kartoittamaan entistä tarkemmin oppaassa käsiteltäviä aiheita ja kysymyksiä. Riihen toteutus oli sinänsä anonyymi, ettei vastauksiin kirjoitettu nimiä. Osallistujat olivat tietoisia siitä, että halutessaan heidän vastauksensa olisi voitu tunnistaa esimerkiksi käsialan tai kynän värin perusteella. Vastaukset eivät koskaan olleet kenenkään muun kuin osanottajien nähtävillä. En pyri analyysissänikaan yksilöimään kenenkään vastauksia tai lajittele niitä kirjoittajan perusteella.

Seuraavaksi esittelen ideariihen tuloksia kahdessa osassa. Ensimmäinen näistä on riihen toiminnallinen osio eli ideakävely. Toinen alaluku käsittelee ideakävelymenetelmän jälkeen käymäämme keskustelua.

6.1 Ideakävely

Ideariihen aineistoista kohonneet teemat ovat osittain samoja, jotka toistuivat jo haastatteluaineistojen teemoitteluissa. Tehtävänantona oli ideoida opasta varten sukupuolisensitiivisyyteen liittyen tärkeitä teemoja ja käsitteitä, konkreettisia harjoituksia sekä keskustelu- ja pohdinta-aiheita. Kaikkia näitä osallistujat olivat toivoneet jo haastatteluissa.

Analyysissä muistilapuille kirjatuihin vastaksista nousi yhteensä kuusi teemaa, joiden alle onnistuin jakamaan jokaisen vastauksen. Teemat olivat reflektointi, yhteiskunta, haasteet, hyvinvointi, sukupuolen merkitys sekä muut toiveet oppaaseen liittyen. Jotkin vastauksista olisivat sopineet useamman teeman alle, jos samaan lappuun oli kirjoitettu monta asiaa; useimmiten jokin teema ja sen lisäksi käytännön menetelmiä sen käsittelyyn. Tässä tapauksessa laitoin vastauksen tietyn teeman alle, jos vastauksessa sivuttiin jotakin kategorioista.

Muistilappuja kerääntyi 19. Alla olevassa kuviossa 2 teemat ja niiden sisällöt avautuvat visuaalisesti. Olen merkinnyt kuvaan sekä analyysitekstiin yksittäisten vastausten perään suluissa olevan numeron sen mukaan, kuinka monta ihmistä merkitsi vastauksen riihen arviointivaiheessa kolmen tärkeimmän joukkoon. Vähintään yhden äänen saaneita vastauksia oli lappuista 9.

Joidenkin vastausten lopussa suluissa oleva numero merkitsee sitä, kuinka monta osallistujaa merkitsi kyseisen vastauksen kolmen tärkeimmän joukkoon ideariihin arviointivaiheessa.

Kuvio 2. Ideariihessä nousseet teemat esitettynä miellekarttana.

Reflektointi-teeman alla esiintyy toive harjoittelupalavereista, joita järjestettäisiin viikoittain. Tyttöjen Talolla pyritään jo tälläkin hetkellä pitämään työntekijöiden ja harjoittelijoiden välisiä palavereja, joissa keskustellaan heidän kokemuksistaan. Näissä keskusteluissa käsitellään kuitenkin harjoittelua ylipäätään, eikä sukupuolisensitiivisyys ole näitä keskusteluja ohjaavana näkökulmana. Myös omien asenteiden ja ennakkoluulojen avointa reflektointia ja pohdintaa pyydettiin (2). Muissa lapuissa toivottiin tilaa ja aikaa reflektiolle oman ymmärryksensä kartoittamiseksi.

Reflektointi on omien ajattelu- ja toimintatapojen huomioon ottamista ja kriittistä tarkastelua. Reflektiivinen pohdinta on analyttistä ja käyttää apunaan myös teoriaa. (Mansikka-aho & Mälkki 2020, 55–56). Reflektiivinen ote on tärkeä sukupuoli- ja kulttuurisensitiivisessä työssä, kun asioita tarkastellaan uusista näkökulmista. Se, että reflektiota on toivottu useaan otteeseen, osoittaa tarvetta pohdintaan ohjaamiselle ja sille ajan ottamiselle.

Yhteiskunta-teemaan liittyivät naisten ja tyttöjen oikeudet ja niiden ymmärtäminen ihmisoikeuksina (2). Yhteiskunnan tuottamista sukupuolittuneista rakenteista pyydettiin

pohdintaa tai esimerkkejä. Yhteiskunnallisten teemojen alle sisältyvät periaatteessa myös hyvinvointiin ja sukupuolen merkitykseen liittyvät pohdinnat, mutta päätin muodostaa näistä omat teemansa. Kokonaisuudessaan yhteiskunnallisen näkökulman käsittelyä pidetään toivottuna ja tärkeänä jo haastatteluaineistojenkin perusteella.

Haaste-teeman alle kokosin kysymyksiä ja tilanteita, joihin osallistujat hakevat vastauksia. Yhdessä lappussa pohditaan, miten voitaisiin luoda tila, jossa ihmiset voivat turvallisesti olla eri mieltä toistensa kanssa. Toisessa vaikeaksi koetaan tilanteet, jossa kahden nuoren tarpeet ovat ristiriitaisia. Kolmas kysyy, miten ja millaisilla kysymyksillä ylipäätään nuoria voisi lähestyä. Nämä osoittavat halua ymmärtää jokaista Talolla kävijää ja tarjota kaikille tila, jossa olisi turvallista olla. Ohjaajat tunnistavat tarpeita myös itsensä kehittämislle.

Hyvinvointiin liittyen oppaan toivotaan sisältävän tietoa fyysisestä terveydestä ja lisääntymisterveydestä. Näihin aiheisiin tutustumiseksi ehdotettuja tapoja ovat webinaarit, tilastot, työkalut ja harjoitukset (2). Nimeltä mainittuja järjestöjä, joista voisi olla näihin liittyen hyötyä, ovat WHO (World Health Organization) ja Unesco. Vastauksen todettiin riiden aikaisessa keskustelussa liittyvän haastattelussa esitettyihin ajatuksiin kulttuuristen lähtökohtien huomioimisesta osana myös naisten terveyttä. Lisäksi mainittuun lisääntymisterveyteen liittyä haastattelujen kautta kuukautisterveys, ja nuorten sanoittamat kokemukset tämän vaikutuksista omaan hyvinvointiin. Toinen aiheen alle sopinut vastaus keskittyy terveyden teeman henkiseen puoleen, ja ehdottaa konkreettiseksi menetelmäksi keskustelunavauksia nuorten vahvuuksien tunnistamiseen ja voimaannuttamiseen liittyen (1).

Sukupuolen merkitystä pohtivan teeman alle sopineet kaksi vastausta muistuttavat pitkälti toisiaan. Toinen toivoo sukupuolen merkityksen pohdintaa omassa elämässä sekä yhteiskunnallisella tasolla (5). Toisessa esitetään toive harjoituksista samaan aiheeseen liittyen, mutta pyydetään aiheen käsittelyä tapahtuvan nuorten kanssa (2). Kahden samankaltaisen vastauksen ilmeneminen ja se, kuinka tärkeiksi lappujen sisällöt oli arvoitu osallistujien toimesta osoittavat aitoa kiinnostusta sukupuolen merkityksen käsittelemiseen.

Muut toiveet oppaaseen-teema kokoaa yhteen sellaisia vastauksia, joissa pääroolissa ovat aiheiden sijasta konkreettiset ehdotukset. Toiveena oli sukupuolisensitiivisyyteen liittyvä lista ("suse checklist"), jonka osallistuja selitti tarkoittavan työkalua sukupuolisensitiivisyyden teeman oppimisen seuraamiseen. Yhdessä vastauksissa toiveena oli YK:n eli Yhdistyneiden Kansakuntien tilastojen ja raporttien tuominen oppaaseen. Toiveena oli myös oppaan tarjoavan

esimerkkejä siihen, miten ohjaajana toimia erilaisissa tilanteissa, sekä keskustella nuorten kanssa sukupuolisensitiivisyydestä. Yhteen lappuun oli kirjattu toive rooliharjoituksista haastaviin tilanteisiin liittyen (1). Saman teeman alle nousi myös kaksi toivetta, jotka liittyivät enemmän oppaan rakenteeseen. Ensimmäinen näistä mainitsi asioiden kertomisen niin selkeästi, että kaikki ymmärtäisivät lukemansa (2). Toinen nostaa esille ehdotuksen perehdytyksen aikataulusta, jossa oppaan sisältö jaettaisiin viikoittaisiin osioihin (2).

6.2 Keskustelu

Muistilappujen avulla keräsin vastauksia koko oppaan mahdollisiin aihepiireihin ja harjoituksiin. Tätä spontaanisti seuranneessa keskustelussa syvennyimme muistilappujen sisältöihin. Huomasin, että keskusteluun nousi myös sellaisia asioita, joita kukaan ei merkinnyt kolmen tärkeimmän joukkoon. Arviointivaiheessa olennaisimpia lappuja valitessa moni osallistujista olikin todennut, että kaikki esitetyt ideat olivat tärkeitä, vaikka niiden joukosta joutuikin valitsemaan. Keskustelua ei onneksi ollut tarve rajata vain merkittyihin aiheisiin, vaan kaikki ajatukset toivotettiin tervetulleeksi loppuun saakka.

Keskustelussa nousi uudelleen esiin vahva halu keskusteluihin nuorten kanssa. Lisätietoa toivotaan siitä, kuinka tuoda sukupuolisensitiivisyyttä esille ja hyödyntää sitä nuorten tueksi. Hyvinvointiin liittyen keskusteluun nousi kuukautisterveys ja aiheeseen liittyvä tietoisuuden lisääminen, niin nuoren itsensä kuin ohjaajan näkökulmasta. Ohjaaja voisi omalla tietoisuudellaan auttaa nuorta ymmärtämään itseään paremmin.

Tässä vaiheessa keskustelu alkoi siirtymään oppaan rakenteen suunnitteluun. Idea oli tuotu ensimmäisen kerran esille jo haastattelussa ja uudestaan lappuun kirjattuna. Osallistuja oli ehdottanut, että oppaan sisältämän informaation määrää voisi paloitella esimerkiksi jakamalla tietoa selkeisiin, erillisiin osioihin. Näitä osioita käytäisiin läpi rauhalliseen tahtiin, esimerkiksi yksi osio per viikko. Tiedonsaanti jakautuisi näin pidemmälle aikavälille, ja syventäisi oppimista. Harjoittelija ehdotti rauhasa syventyä aiheeseen. Ajatus sai kannatusta, ja lähdimme työstämään sitä pidemmälle. Pohdimme, kuinka kauan harjoittelijoiden harjoittelujaksot vähintään kestävät, jotta oppaan aiheiden määrä ei paisuisi liian suureksi ja osioita ei tulisi harjoittelun viikkomäärään nähden liikaa.

Päädymme tässä vaiheessa ajatukseen, että osioita olisi kuusi tai kahdeksan. Tähän tulisi myöhemmin vaikuttamaan se, millaisia aiheita opas sisältää ja kuinka useaan teemaan asiat

pystyisin luontaisesti jakamaan. Pehdytyksen suositellaan olevan kestoaltaan vähintään useampia viikkoja, tai jopa aina jatkuvaa (Eklund 2018, 88).

Konkretiaa oli toivottu, mutta oppaan tarkoituksena ei ole olla kymmeniä tehtäviä sisältävä puuhakirja. Osallistajat esittivät itse arvion, että kaksi tai kolme aiheeseen soveltuvaa harjoitusta yhtä lukua kohden olisi sopiva määrä. Harjoitukset olisivat erityyppisiä, sisältäen monipuolisia toiveissa esitettyjä menetelmiä. Vaikka toiminnallisia tapoja ehdotettiin, niitä useammin esille nousi pohdintatehtävät itsekseen tai muiden, työntekijöiden, harjoittelijoiden tai nuorten kanssa.

Pyysin osallistujilta vielä suullisesti konkreettisia esimerkkejä siitä, minkälaiset teemat oppaaseen olisivat heidän mielestään sopivia. Kirjoitin nämä itse ylös sitä mukaa, kun osallistajat heittelivät omia ehdotuksiaan. Tällaisia olivat:

- Sukupuoli ja sen merkitys
- Omien ennakkoluulojen reflektointi
- Yksilöllinen, yhteisöllinen ja yhteiskunnallinen näkökulma
- Nuorten voimaannuttaminen

Nuorten voimaannuttamiseen liittyen käsiteltäviksi asioiksi ehdotettiin nuorten osallistamista ja tekemisen kautta tapahtuvaa toimintaa. Aiheita tekemiseen voisivat olla aitous ja ylpeys itsestään. Näiden aiheita käsittelevien tema-ehdotusten lisäksi osallistajat toivoivat oppaan sisältävän myös lähteitä lisätiedon hankkimiselle, sanastoa keskeisistä käsitteistä, sekä listan, johon olisi koottu vinkkejä aiheeseen liittyvistä elokuvista, kirjoista ja sarjoista.

Jos oppaaseen tahtoisi sisällyttää kaiken sukupuolisensitiivisyyttä käsittelevän tiedon, tulisi sitä aivan liikaa. Oppaan on tarkoitus olla tiivis aiheeseen pehdyttävä. Tein analyysien tulosten perusteella päätökset oppaan lopullisesta sisällöstä ja pituudesta. Tähän vaikutti se, kuinka monta teemaa aineistoista lopulta nousi esiin ja kuinka niitä voisi yhdistellä toisiinsa. Joitain toivottuja asioita karsiutui rajaamisen tarpeen vuoksi pois.

7 TULOKSET

Ensimmäinen tutkimuskysymykseneni pyrki selvittämään harjoittelijoiden ja työntekijöiden ymmärrystä ja kokemuksia sukupuolisensitiivisyydestä ja sen toteutumisesta Tyttöjen Talolla. Sen tuottamat tiedot toivat toivotusti pohjustusta toiselle kysymykselle, joka etsi kokemusperäisiä tarpeita ja toiveita perehdyttävän oppaan sisältöihin. Esittelen tässä luvussa analyyseista tekemiäni johtopäätöksiä sekä kerron, millainen lopputuotoksesta näiden pohjalta tuli. Sen jälkeen tarjoan vielä yleisiä kehittämissuhteita Jyväskylän Tyttöjen Talon perehdyttämisprosessiin liittyen.

7.1 Johtopäätökset ja kehittämissuhteet

Jyväskylän Tyttöjen Talon harjoittelijat ja työntekijät ymmärtävät sukupuolisensitiivisyyden käsitteenä, ovat onnistuneesti päässeet syventämään tätä tietämystä sen jälkeen, kun aloittivat Tyttöjen Talolla. Nykyisien perehdyttämismateriaalien sisältöjen todettiin tarjoavan hyvää tietoa, mutta niiden selkeyteen ja suureen määrään sekä tiedon jakautumiseen useaan eri paikkaan nähtiin liittyvän ongelmia. Materiaaleista voi olla hankalaa löytää ja tunnistaa tarpeelliset tiedot. Nämä yhteneväiset mielipiteet auttoivat pohjustamaan oppaan aitoa merkitystä ja tarvetta. Harjoittelun ja työnteon alkaessa uuden tiedon määrä on valtava. Liiallisen tiedon seasta tarpeellisimpien asioiden poimiminen välttää kuormitusta ja stressiä (Työterveyslaitos 2025). Pystyn saamieni tietojen perusteella hyödyntämään oppaan koonnissa muun muassa samoja materiaaleja kuin nykyisessä perehdytyksessä, mutta nostamalla käsittelyyn vain tärkeimmiksi koettuja teemoja ja asioita.

Perehdytysmateriaalien toivottiin sisältävän tietoa eri muodoissa. Tämän hetken materiaalit ovat kokonaan teoretietoa joko luettavassa tai katseltavassa muodossa. Aineistoista kaikista vahvimmin noussut kehittämistarve liittyikin materiaalien monipuolistamiseen ja tuomaan käytännönläheisimmiksi erilaisten pohdintojen, harjoitusten ja tehtävien kautta. Näiden toiminnallisten menetelmien toivottiin olevan myös muiden kanssa toteutettavia, mikä on nykyisistä materiaaleista poikkeavaa. Perehdyttämiseen kuuluu olennaisesti opitun tiedon soveltaminen (Eklund 2018, 25), ja kokemuksen kautta oppiminen on todistetusti toimiva tapa oppia. Osallistavat toimintatavat auttavat teorian saattamista käytäntöön ja laittavat perehdyttäjän aktiiviseen asemaan. (Ava-akatemia 2025.)

On mainittavaa, että keskusteluja ja reflektiota eri aiheisiin ja kohtaamisiin liittyen kyllä tapahtuu Jyväskylän Tyttöjen Talolla paljon, mutta nämä tilanteet eivät ole tähän mennessä olleet perehdyttämismateriaalista lähtöisiä. Sukupuolisensitiivisyys näkyy ja kuuluu kohtaamisissa ja keskusteluissa jo nyt. Opasta ei luoda sen takia, että harjoittelijat ja työntekijät olisivat tiedottomia aihepiirin suhteen, vaan tukemaan uuden oppimista ja soveltamista käytäntöön. Konkreettisten harjoitusten ja tietoperustan sisällöksi useimmiten aineistoissa esiintyneet aiheet liittyivät sukupuolen merkityksen tarkasteluun, sukupuoleen yhteiskunnassa ja oman toiminnan ja ajatusten reflektointiin.

Koska perehdyttämismateriaalit ovat Jyväskylän Tyttöjen Talolla itsenäisesti opiskeltavia, on uudella harjoittelijalla ja työntekijällä jo nyt paljon vastuu oman osaamisensa edistämisestä. Perehdyttämisen tukena olevat työntekijät voisivat pyrkiä sopimaan perehdytettävän kanssa entistä selkeämmin prosessin henkilökohtaisista tavoitteista ja tarpeista.

Digitaaliset materiaalit on todettu toimivaksi toimintatavaksi Jyväskylän Tyttöjen Talolla. Niiden rinnalle voisi kuitenkin nostaa myös muita perehdyttämisen muotoja tukemaan oppimista tehokkaammin. Itsenäistä opiskelua ei ole tarkoituksenmukaista poistaa tai vähentää, mutta sen seuraksi ja tueksi sopisivat myös esimerkiksi harjoittelijoiden yhdessä toteuttama aiheeseen tutustuminen ja pohdinta. Yhteistä reflektointia tai toimintaa voisi pyrkiä rakentamaan osaksi viikkorutiinia.

7.2 Sukupuolisensitiivisyyteen perehdyttävä opas

Opinnäytetyön aihetta pohtiessamme Jyväskylän Tyttöjen Talon työntekijöiden kanssa keskustelimme hieman siitä, kuinka opas voisi mahdollisesti olla sellainen, jota pystyttäisiin hyödyntämään muuallakin kuin Jyväskylän Tyttöjen Talon ympäristössä ja perehdyttämisessä. Ajatus ei toistunut enää aineistonkeruuvaiheessa, mutta pyrin tekemään oppaasta joka tapauksessa sellaisen, joka ei kertoisi kohdentuvansa mihinkään tiettyyn toimipisteeseen.

Päädyin valitsemaan tuotoksen otsikoksi Opas sukupuolisensitiivisyyteen Tyttöjen Talojen harjoittelijoille ja työntekijöille. Tämä osoittaa, että opasta voidaan hyödyntää laajemmin esimerkiksi Tyttöjen Talojen verkoston sisällä. Sisällöltään opas soveltuu myös tämän verkoston ulkopuolisiin sukupuolisensitiivistä työtä käyttäviin toimijoihin.

Nykyiset Jyväskylän Tyttöjen Talon perehdytysmateriaalit ovat digitaalisessa muodossa. Tähän ei ole uuden oppaan osalta tulossa muutosta. Uusi perehdyttämispöytäkirja liitetään osaksi muita perehdyttämismateriaaleja.

Sisältö ja rakenne

Päädyin jakamaan oppaan kuuteen teemaan. Tavoitteenani oli tehdä jaosta mahdollisimman looginen sekä kattava tiiviissä muodossa. Pysin jäsentelemään analyyseissa nousseita toisiinsa liittyviä aiheita teemojen alle. Otin pääteemojen suunnittelussa huomioon ideariihessä esille nostetut toiveet. Oppaaseen tuli yhteensä 13 sivua. Tähän kuuluvat kansilehti, sisällysluettelo, lukijalle-johdanto, teemaluvut, lähdeluettelo, sanasto ja materiaalipankki.

Pääteemoiksi valikoituivat sukupuolisensitiivisyys, sukupuoli ja sen merkitys, kulttuurisensitiivisyys, hyvinvointi ja terveys, nuorten voimaannuttaminen ja toiminnan reflektointi. Paljon aineistoissa puhututtaneet yhteiskunnalliset teemat jakautuvat sukupuolen merkityksen pohtimisen, kulttuurisensitiivisyyden ja hyvinvoinnin alle. Kukin teema sisältää ytimekkäästi esitettyä teoriatietoa aiheesta, jota seuraa yhdestä kolmeen harjoitusta. Teemoista viisi ovat yhden sivun mittaisia, ja yksi teemoista kahden sivun pituinen. Teemat on otsikoitu sivun yläkulmaan. Jokaisen teeman visuaalisessa ilmeessä on käytetty eri väriä, joka auttaa selkeyttämään niiden eroa.

Yhteensä oppaassa harjoituksia on 11. Harjoitukset voivat olla yksilö- tai ryhmäharjoituksia sekä pohdintatehtäviä tai toiminnallisia tehtäviä, jotka visualisoin harjoitusten yhteyteen pienillä symboleilla. Näin lukija tietää vilaukselta, onko tehtävä esimerkiksi yhteisölliseen toteutukseen sopiva. Joissakin tehtävänannoissa olen joutunut viittaamaan lukijan harjoittelutai työympäristöön, jonka kautta he käyvät opasta läpi. Olen käyttänyt näissä tilanteissa paikasta neutraalia nimitystä toimintaympäristö. Viittaan Tyttöjen Taloihin nimellä vain kerran turvallisemman tilan periaatteiden yhteydessä. Koska opasta käyttää todennäköisemmin harjoittelija kuin työntekijä, olen joissakin kohdissa opasta viitannut vain harjoittelujaksoon. Nämä linjaukset selkeyttivät tehtävänantoja.

Pysin toteuttamaan harjoitusten valinnassa ja suunnittelussa analyyseissa nousseita toiveita. Toivottuja olivat esimerkiksi monipuoliset menetelmät. Käytin siksi erilaisia itsenäiseen ja yhteisölliseen työskentelyyn sopivia toimintatapoja. Joidenkin tehtävien kohdalla kumpikin toteutusmuoto on mahdollinen, ja lukija pystyy päättämään, minkä tyyppinen toiminta tukisi hänen oppimistaan parhaiten. Toiveena oli myös keskustelun herättäminen tai reflektio niin

työyhteisön keskuudessa kuin nuorten kanssa. Sisällytin oppaaseen mahdollisuuksia kummankin toteuttamiseen.

Oppaan sanasto ja materiaalipankki kokoavat yhteen keskeisiä asioita, joita ei mahtunut käsittelemään teemaluvun yhteydessä. Ne tarjoavat lisätietoa aiheisiin liittyen, johon lukija voi oman motivaationsa ja kiinnostuksensa puitteissa perehtyä. Kummankin luvun alle on mahdollista lisätä myöhemmin uusia oppaan sisältöjä tukevia tiedonlähteitä.

Aiheen rajaaminen

Jotta opas pysyisi toivotulla tavalla tiiviinä, en pystynyt vastaamaan kaikkiin ehdotuksiin tai antamaan ratkaisuja kaikkiin esitettyihin kysymyksiin tai haasteisiin. Minun oli mietittävä, millainen pohdinta tai tekeminen tukee käsiteltävää teemaa. Jouduin rajaamaan ulkopuolelle esimerkiksi tilastomuodossa esitetyt tiedot ja jotkin toiveet liittyen harjoitusten toteuttamismuotoihin, kuten rooliharjoitukset. Jotkut tehtävistä kuitenkin kannustavat lukijaa itseään pohtimaan asioita, joihin en itse pystynyt antamaan vastausta. Oppaan rakenteesta jouduin jättämään pois elokuva- ja kirjasuosituslistan, koska en saanut kerättyä tarpeeksi siihen sopivaa materiaalia.

8 LOPUKSI

Lähetin oppaan ja opinnäytetyön tilaajan nähtäväksi ennen työn palauttamista. Tilaajalta kirjallisena saamastani palautteesta ilmenee, että opas vastaa sitä varten prosessin alussa ja aikana esitettyihin toiveisiin. Oppaan aiheiden koetaan mukailevan opinnäytetyön analyysiä ja johtopäätöksiä, sekä sisältävän tasapainoisen määrän tietoa ja tehtäviä. Oppaan visuaalinen ilme koettiin selkeäksi, ja esimerkiksi tehtävien tyypistä kertovat symbolit nähtiin hyvänä ratkaisuna. Tehtävien ajatellaan sisältävän hyviä keskustelunaiheita ja pohdintoja, joita voivat hyödyntää Talolla jo pidemmän aikaa toimineetkin työntekijät. Opinnäytetyö koettiin niin ikään selkeäksi ja johdonmukaiseksi.

Perehdyttämisopas on tarkoitus jalkauttaa Jyväskylän Tyttöjen Talon uusien harjoittelijoiden ja työntekijöiden käyttöön osana muita Talon perehdytysmateriaaleja heti opinnäytetyön valmistuttua. Opinnäytetyö ja opas valmistuivat kuitenkin niin myöhäisessä vaiheessa ennen työn palauttamista, etten ehtinyt saamaan selville jalkauttamisen tuloksia, ja sitä mukaa palautetta oppaasta sitä käyttäneiltä ihmisiltä. Tulen kuitenkin saamaan tämän palautteen heti, kun se on mahdollista. Seuraavat harjoittelujaksot ovat alkamassa muutaman viikon sisällä oppaan valmistumisesta, ja jos harjoittelijat käyttävät opasta tutustumalla yhteen teemaan viikossa, kestää sen läpi käymisessä noin kuusi viikkoa. Perehdyttämisopas jaetaan Jyväskylän Tyttöjen Talon toimesta myös muille suse-verkoston jäsenille. On heidän oma päätöksensä, haluavatko he hyödyntää opasta jollain tavalla, mutta heille tarjotaan siihen täysi vapaus ja mahdollisuus. Opasta on mahdollista hyödyntää missä tahansa muissakin sukupuolisensitiivistä tyttötyötä tekevissä paikoissa.

Jaan oppaan Jyväskylän Tyttöjen Talon kanssa sellaisessa digitaalisessa muodossa, että sitä pystyy helposti jakamaan ja käyttämään osana materiaaleja. Lisäksi jaan heille version, johon he pystyvät tekemään tarvittaessa tiedon päivittämistä tai lisäämistä. Jyväskylän Tyttöjen Talo sitoutuu oppaan ylläpitämiseen ja jatkokehittämiseen.

Tämä opinnäytetyöprosessi oli yksi opettavaisimmista asioista, joita olen opintojeni aikana tehnyt. Koen, että sen aikana tapahtunut sukellus opinnäytetyöni aihepiiriin ja tutkimusprosessiin antoi minulle paljon, vaikka matkan varrella vastaan tuli paljon haasteita ja itsensä ylittämistä.

Taaksepäin katsoessani havaitsen monissa työnteon vaiheissa kehitettävää. Jotkut opinnäytetyölleni keskeiset näkökulmat ovat muodostuneet vasta prosessin loppupuolella, enkä

siksi pystynyt hyödyntämään niitä ajallaan eri vaiheissa. Valitsemani aineistonkeruumenetelmät olivat mielestäni perusteluja ja tarkoituksenmukaisia tuotoksen taustoittamiseen, mutta haastatteluissa esittämäni teemat ja kysymykset olisivat voineet painottua eri tavoin sekä sisältää enemmän perehdyttämisprosessin ja oppimisen kokemusten selvittämistä. Tällöin olisin voinut hyödyntää näitä näkökulmia myös opasta suunnitellessa ja kootessa. Haastatteluaineistoja läpi käydessäni kiinnitin myös huomiota tapaan, jolla esitin kysymyksiä. Havaitsin, että minulla oli tapana kysyä pitkiä kysymyksiä, joissa lopulta etsittiinkin useampia vastauksia samaan aikaan. Tämä on saattanut aiheuttaa haastateltavissa hämmennystä ja vaikeutta antaa sopivaa vastausta. Havaitsin myös, että vaikka kysymykseni ja teemani olivat tärkeiden asioiden äärellä, olisin joitakin niistä paremmin muotoilemalla saada syvällisempiä vastauksia.

Koen, että tekemästäni tutkimuksesta ja koostamastani oppaasta on konkreettista hyötyä Jyväskylän Tyttöjen Talon yhteisölle. Itse Talolla harjoittelussa olleena pystyn allekirjoittamaan opinnäytetyölle esitettyjä tarpeita. Tuotokseni toimii lähtösysäyksenä perehdyttämisprosessin monipuolistamiselle ja kokemuserusteiselle kehittämiselle. Perehdytysmateriaaleista löytyy muita aiheita, joiden käsittelemistä voitaisiin päivittää oppaani tavoin oppimisen edellytyksiä paremmin huomioivaan muotoon.

LÄHTEET

- Airaksinen, Tiina & Kostamo, Pipsa & Vilkka, Hanna 2022. Kirjoita itsesi asiantuntijaksi. Tallinna: Art House Oy.
- Anttonen, Erja 2017. Sukupuolisensitiivinen nuoriso- ja aikuistyö Suomessa. Humanistinen Ammattikorkeakoulu. Viitattu 3.5.2025. <https://www.humak.fi/wp-content/uploads/2017/05/sukupuolisensitiivinen-nuoriso-ja-aikustyö-suomessa-erja-anttonen-humanistinen-ammattikorkeakoulu.pdf>
- Eischer, Heli 2012. Kulttuurisensitiivinen tyttötyö 46–55. Tyttötyön kansio. Suomen Setlementtiliitto ry 2012. Setlementtijulkaisuja 30. Helsinki. Viitattu 15.5.2025. <https://likka.fi/wp-content/uploads/2018/08/Tyttötyön-kansio.pdf>
- Eischer, Heli & Mulari, Heta & Uusitalo-Herttua, Mari 2012. Tyttötyö kääntyi 2010-luvulle. Tyttötyön kansio. Suomen Setlementtiliitto ry 2012. Setlementtijulkaisuja 30. Helsinki. Viitattu 15.5.2025. <https://likka.fi/wp-content/uploads/2018/08/Tyttötyön-kansio.pdf>
- Eklund, Annina 2018. Tervetuloa meille! Uuden työntekijän perehdytys. 1. painos. Helsinki: Grano oy.
- Eskola, Jari & Lätti, Johanna & Vastamäki, Jaana 2018. Teemahaastattelu – Lyhyt selviytymisopas. Teoksessa Aalto, Juhani & Valli, Raine (toim.), Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1- Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. PS-kustannus. 27–51 https://www.researchgate.net/publication/359760748_Teemahaastattelu_Lyhyt_selviytymisopas
- Espoon Tyttöjen Talo 2025. Etusivu. Viitattu 29.4.2025. <https://www.espoontyttojentalo.fi>
- European Institute for Gender Equality 2025a. A-Z index. Sukupuolinormit. Viitattu 3.5.2025. https://eige.europa.eu/publications-resources/thesaurus/terms/1288?language_content_entity=fi
- European Institute for Gender Equality 2025b. A-Z index. Sukupuoliroolit. Viitattu 3.5.2025. https://eige.europa.eu/publications-resources/thesaurus/terms/1114?language_content_entity=fi
- Halme, Jouni 2018. Aivoriihi – toteutus ja peruseriaatteet. Blogiteksti. Orchidea. Viitattu 25.4.2025. <https://info.orchidea.dev/innovaatio-blogi/aivoriihi>
- Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiiri 2025. Omahoito-ohjelma. Sukupuolinormit voivat rajoittaa elämää. Mielenterveystalo.fi. Viitattu 3.5.2025. <https://www.mielenterveystalo.fi/fi/omahoito/sukupuoli-identiteetin-jasentamisen-omahoito-ohjelma/sukupuolinormit-voivat-rajoittaa>
- Helsingin Tyttöjen Talo 2025. Etusivu. Viitattu 29.4.2025. <https://tyttojentalo.fi>
- Jehkoi, Aino 2024. Sukupuolen moninaisuus : Nuorten hyvinvointi ja kohtaaminen sote-palveluissa. Työpaperi 57/2024. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 13.5.2025. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/149964/URN_ISBN_978-952-408-398-0.pdf?sequence=1&isAllowed=y

- Juhila, Kirsi 2021. Teemoittelu. Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja. Tietoarkisto. Viitattu 28.4.2025. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menelmaopetus/kvali/analyysitavanvalinta-ja-yleiset-analyysitavat/teemoittelu/>
- Jyvälän Setlementti 2023. Harkkarimateriaali. Ei julkaistu.
- Jyvälän Setlementti 2025a. Jyvälän historia. Viitattu 5.5.2025. <https://jyvala.fi/jyvalan-setlementti/historia/>
- Jyvälän Setlementti 2025b. Osallistu toimintaan. Viitattu 5.5.2025. <https://jyvala.fi/osallistu-toimintaan/>
- Jyvälän Setlementti 2025c. Turvallisemman tilan periaatteet. Viitattu 18.4.2025. <https://jyvala.fi/turvallisemman-tilan-periaatteet/>
- Jyväskylän Tyttöjen Talo 2025a. Tietoa meistä. Viitattu 22.4.2025. <https://www.tyttojentalojkl.fi/tietoa-meista/>
- Jyväskylän Tyttöjen Talo 2025b. Etusivu. Viitattu 2.5.2025. <https://www.tyttojentalojkl.fi>
- Jyväskylän Tyttöjen Talo 2025c. Yhteystiedot. Viitattu 23.4.2025. <https://www.tyttojentalojkl.fi/yhteystiedot/>
- Jyväskylän Tyttöjen Talo 2025d. Ajankohtaista. Viitattu 23.4.2025. <https://www.tyttojentalojkl.fi/ajankohtaista/>
- Jyväskylän Tyttöjen Talo 2025e. Tyttöjen Talon turvallisempi tila. Viitattu 28.4.2025. <https://www.tyttojentalojkl.fi/tyttojen-talon-turvallisempi-tila/>
- Jyväskylän Tyttöjen Talo 2025f. Mondo-hanke. Viitattu 22.4.2025. <https://www.tyttojentalojkl.fi/mondo-hanke/>
- Kananen, Jorma 2017. Laadullinen tutkimus pro graduna ja opinnäytetyönä. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja-sarja 234. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.
- Keski-Suomen vammaispalvelusäätiö 2025. Miitti-hanke. Viitattu 24.4.2025. <https://ksvs.fi/miitti-hanke/>
- Kiuru, Inka & Narsakka, Juho 2021. Muiden mediasta meidän mediaksi : kulttuurisensitiivisen mediakasvatuksen opas. Mediakasvatusseura ry ja Pakolaisnuorten tuki ry. Viitattu 15.5.2025. https://mediakasvatus.fi/wp-content/uploads/2021/09/Muiden_mediasta_meidan_mediaksi_opas_WEB.pdf
- Laki sukupuolen vahvistamisesta 295/2023, 1–2§. Viitattu 4.5.2025. <https://finlex.fi/fi/lainsaadanto/saaduskokoelma/2023/295>
- Loisto Setlementti 2025a. Sukupuolisensitiivisyys.fi. Mitä sukupuolisensitiivisyys tarkoittaa? Viitattu 3.5.2025. <https://loistosetlementti.fi/sukupuolisensitiivisyys/>
- Loisto Setlementti 2025b. Perusteet. Sukupuolisensitiivinen sosiaalinen nuorisotyö. Viitattu 3.5.2025. <https://loistosetlementti.fi/sukupuolisensitiivisyys/perusteet/>
- Mansikka-aho, Anette & Mälkki, Kais 2020. Kasvatustieteen taskutuutori : raketti ajattelun avaruuteen! Tampereen yliopisto, kasvatustieteiden ja kulttuurin tiedekunta. 1. painos.

- Viitattu 16.5.2025. <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/119788/978-952-03-1438-5.pdf?sequence=2&isAllowed=y>
- Neiot 2025. Etusivu. Viitattu 29.4.2025. <https://neiot.fi>
- Ojasalo, Katri & Moilanen, Teemu & Ritalahti, Jarmo 2014. Kehittämistyön menetelmät – Uudenlaista osaamista liiketoimintaan. 3. uudistettu painos. Sanoma Pro Oy.
- Oy Suomen Tietotoimisto 2023. Viitattu 22.4.2025. <https://www.stinfo.fi/tiedote/70050599/tyttoerityinen-nuorisoty-vahevistuu-maassamme-yhdeksas-tyttojen-talo-avattu-poriin?publisherId=69819738&lang=fi>
- Puusniekka, Anna & Saaranen-Kauppinen, Anita 2006a. Teemahaastattelu. KvaliMOTV – Menetelmäopetuksen tietovaranto. Viitattu 27.4.2025. https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/kvali/L6_3_2.html
- Puusniekka, Anna & Saaranen-Kauppinen, Anita 2006b. Ryhmähaastattelu. KvaliMOTV – Menetelmäopetuksen tietovaranto. Viitattu 9.5.2025. https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/kvali/L6_3_4.html
- Puusniekka, Anna & Saaranen-Kauppinen, Anita 2006c. Teemoittelu. KvaliMOTV – Menetelmäopetuksen tietovaranto. Viitattu 4.5.2025. https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/kvali/L7_3_4.html
- Rajala, Riikka 2022. Turvallisempi tila – miksi sitä tarvitaan ja kuinka alkuun. Suomen kirjastoseura. <https://lahdenake.fi/wp-content/uploads/2022/02/turvallisemmat-tilat-aamukahvit-lahden-ake-130422.pdf>
- Ruokolainen, Aava 2025. Turvallisemman tilan lähtökohdat. Rauhankasvatusinstituutti. Viitattu 4.5.2025. <https://rauhankasvatus.fi/en/turvallisemman-tilan-lahtokohdat/>
- Salakka, Miska 2025. Sukupuolen korjausprosessi. Artikkel. Sukupuolen moninaisuuden osaamiskeskus. Viitattu 4.5.2025. <https://sukupuolenosaamiskeskus.fi/sukupuolenkorjaus/sukupuolen-korjaaminen/>
- Seta ry 2025. Sateenkaarisanasto. Viitattu 13.5.2025. <https://seta.fi/sateenkaaritieto/sateenkaarisanasto/>
- Setlementtiliitto 2023. Setlementtiliike Strategia 2024–2026. Viitattu 5.5.2025. <https://setlementti.fi/wp-content/uploads/2023/12/Setlementtiliike-strategia-2024-2026.pdf>
- Setlementtiliitto 2025a. Tyttöjen ja poikien talot ja tuvat. Viitattu 22.4.2025. <https://setlementti.fi/toiminta/lapsi-ja-nuorisoty/tyttojen-ja-poikien-talot-ja-tuvat/>
- Setlementtiliitto 2025b. Mikä on Setlementti? Viitattu. 22.4.2025. <https://setlementti.fi/mika-on-setlementti/>
- Setlementtiliitto 2025c. Kansainvälinen yhteistyö. Viitattu 2.5.2025. <https://setlementti.fi/setlementtiliitto/kansainvalinen-yhteisty-oy/>
- Setlementtiliitto 2025d. Sukupuolisensitiivisyys. Viitattu 3.5.2025. <https://setlementti.fi/toiminta/lapsi-ja-nuorisoty/sukupuolisensitiivisyys/>
- Setlementtiliitto 2025e. Suomen Setlementtiliitto. Viitattu 4.5.2025. <https://setlementti.fi/setlementtiliitto/>

- Setlementti Pori 2025. Tyttöjen Talo. Viitattu 29.4.2025. <https://setlementtipori.fi/tyttojentalo/>
- Setlementti Puijola 2025. Tyttöjen Talo. Viitattu 29.4.2025. <https://www.puijola.net/tyttojen-talo/>
- Setlementti Tampere 2025. Tampereen Tyttöjen Talo. Viitattu 29.4.2025. <https://setlementtitampere.fi/osallistu-toimintaamme/setlementtitalot/tampereen-tyttojen-talo/>
- Sukupuolen moninaisuuden osaamiskeskus 2025. Sukupuolen moninaisuuden sanasto. Viitattu 13.5.2025. <https://sukupuolenosaamiskeskus.fi/sukupuolen-moninaisuus/sukupuolen-moninaisuuden-sanasto/>
- Tampereen kaupunki 2025. Perehdyttäminen : Hyvä perehdyttäminen on kaikkien etu. Hyvien töiden Tampere (pdf-julkaisu?). Viitattu 8.5.2025. https://www.oaj.fi/contentassets/a24a6a057c06414e8a895fff4d47c9b4/tampere_perehdyttaminen.pdf
- Tasa-arvolaki 609/1986
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2023. Sukupuolivähemmistöt Kouluterveyskyselyssä. Viitattu 4.5.2025. <https://thl.fi/documents/155392151/190160464/ktk2023-sukupuolivahemmistot-kouluterveyskyselyssa.pdf/6013681b-34d4-fd15-f9c8-3fa6f4790958/ktk2023-sukupuolivahemmistot-kouluterveyskyselyssa.pdf?t=1702459610622>
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2024. Sukupuolten tasa-arvo. Sukupuolen moninaisuus. Viitattu 13.5.2025. <https://thl.fi/aiheet/sukupuolten-tasa-arvo/sukupuoli/sukupuolen-moninaisuus>
- Tieteen termipankki 2025. Intersektionaalisuus. Viitattu 3.5.2025. <https://tieteentermipankki.fi/wiki/Ihmistieteet:intersektionaalisuus>
- Turun Setlementti 2025. Turun Tyttöjen Talo. Viitattu 29.4.2025. <https://turunsetlementti.fi/turun-tyttojen-talo>
- Työterveyslaitos 2025. Tietotulva. Aivotyö sujuvaksi. Viitattu 16.5.2025. <https://www.ttl.fi/oppimateriaalit/aivotyo-sujuvaksi/tietotulva>
- Työturvallisuuskeskus 2022. Perehdyttämisen tarkistuslista. Työturvallisuuskeskus. 11. uudistettu painos 2022. Pdf-julkaisu? Viitattu 8.5.2025. (<https://ttk.fi/wp-content/uploads/2022/11/Perehdyttamisen-tarkistuslista.pdf>)
- Työturvallisuuslaki 738/2002, 14§
- Vilka, Hanna 2015. Tutki ja kehitä. 4. uudistettu painos. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Vilka, Hanna 2021. Näin onnistut opinnäytetyössä – ratkaisut tutkimuksen umpikujiin. PS-kustannus.
- Vuolle Tyttöjen Talo. Etusivu. Viitattu 29.4.2025. <https://likka.fi>
- Yhdenvertaisuuslaki 1325/2014, 8§

LIITTEET

HAASTATTELURUNKO – Sukupuolisensitiivisyys Jyväskylän Tyttöjen Talolla

Käsiteltäviä teemoja:

- Perehdytysmateriaalien/perehdytyksen kattavuus ja selkeys sukupuolisensitiivisyydestä
- Sukupuolisensitiivisyyden ymmärtäminen
- Sukupuolisensitiivisyyden näkyvyys omissa kohtaamisissa nuorten kanssa ja Tyttöjen Talolla
- Sukupuolisensitiivisyyteen liittyvät aukot tiedossa ja toiminnassa (tulevan oppaan sisältö)
 - o tarve omalle kehitymiselle ja oppimiselle
 - o tarve aiheen käsittelylle nuorten kanssa

Apukysymykset

1. Kuinka tuttu sukupuolisensitiivisyyden käsite ja sukupuolisensitiivinen työote olivat sinulle ennen kun tulit harjoitteluun/työskentelemään Tyttöjen Talolle?
2. Kuinka tuttuja ne ovat sinulle nyt?
3. Miten hyödynnät sukupuolisensitiivistä työtettä kohtaamisissa nuorten kanssa? (Miten kohtaat nuoria sukupuolisensitiivisesti?)
4. Millaisia toimintatapoja/käytäntöjä olet havainnut hyödyllisiksi? Voit pohtia tässä mahdollisia kohtaamiasi tilanteita.
5. Millaisia haasteita liittyy sukupuolisensitiivisyyden huomioimiseen? Voit pohtia tässä mahdollisia kohtaamiasi tilanteita.
6. Minkälaista lisätietoa aiheeseen liittyen kaipaisit? Mitä sinun mielestäsi olisi keskeistä sisällyttää sukupuolisensitiivisyyttä käsittelevään oppaaseen omien kokemustesi perusteella?

Jyvälän
Setlementti

Tyttöjen
Talo JYVÄSKYLÄ

OPAS SUKUPUOLI- SENSITIIVISYYTEEN

Tyttöjen Talojen harjoittelijoille ja työntekijöille

Tekijä: Sini Tikkanen 2025

Sisällysluettelo

Lukijalle.....	3
Luku 1. Sukupuolisensitiivisyys.....	4
Luku 2. Sukupuoli ja sen merkitys.....	5
Luku 3. Kulttuurisensitiivisyys.....	7
Luku 4. Hyvinvointi ja terveys.....	8
Luku 5. Nuorten voimaannuttaminen.....	9
Luku 6. Oppimisen refleктоiminen.....	10
Lähteet.....	11
Sanasto.....	12
Materiaalipankki.....	13

Lukijalle

Sukupuolisensitiivinen sosiaalinen nuorisotyö on Settlementiliiton hyödyntämä työote, joka tarjoaa periaatteita ja toimintatapoja nuorten kohtaamisessa.

Tämän opas johdattaa sinut sukupuolisensitiivisyyden maailmaan. Oppaan tarkoituksena on tuoda sinulle mahdollisimman selkeä kuva aiheesta tiiviissä ja johdonmukaisessa muodossa. Opas käsittelee keskeisimpiä sukupuolisensitiivisyyteen liittyviä teemoja teorian sekä pohdintatehtävien ja toiminnallisten harjoitusten kautta.

Aihealueita oppaassa on kuusi. Oppaan sisältö on suunniteltu käytäväksi läpi niin, että tutustut yhteen teemaan viikossa. Tämä tasoittaa kerralla sisäistettävän tiedon määrää. Voit tuki halutessasi käydä oppaan läpi siinä tahdissa, minkä itse koet hyödyntävän parhaiten omaa oppimistasi.

Huomaa, että opas ei sisällä läheskään kaikkea tietoa, mitä aiheesta on saatavilla, eikä sinun tarvitse oppaan läpi käytyäsi olla kaikkietävä. Tarkoituksena on tarjota sinulle tärkeimmiksi todetut tiedot alkuun pääsemiseen.

Tämä perehdyttämisopas on yhteisöpedagogi (AMK)-opintojen opinnäytetyön tuotos. Oppaan sisältö pohjautuu Jyväskylän Tyttöjen Talon harjoittelijoiden ja työntekijöiden esittämiin toiveisiin. Opasta on mahdollista muokata, päivittää ja jatkokehittää.

Harjoitteiden symbolien merkitykset:

Sopii nuorten kanssa toteutettavaksi

Sopii työyhteisön (muiden harjoitteijoiden ja/tai työntekijöiden kanssa) toteutettavaksi

Pohdinta

Toiminnallinen

Luku 1 - sukupuolisensitiivisyys

Sukupuolisensitiivisyys tarkoittaa herkkyyttä tunnistaa ja tiedostaa sukupuolen vaikutuksia ihmisen elämään yksilön, yhteisön ja yhteiskunnan tasolla.

On tärkeä tunnustaa se, että sukupuolella on merkitystä elämän eri tilanteissa.

Se on sukupuolen moninaisuutta kunnioittava ja tasa-arvoa edistävä toimintatapa, jossa pyritään siihen, ettei tehtäisi sukupuoleen liittyviä oletuksia tai yleistyksiä.

Sukupuolisensitiivisyys ei pyri sukupuolen ja sen merkityksen häivyttämiseen tai neutraloimiseen. Päinvastoin; se ottaa sukupuolen vaikutukset huomioon yksilön elämässä, hyvinvoinnissa ja kehityksessä. Sukupuolisensitiivisyys on linssi, jonka läpi voidaan tarkastella sukupuoleen liittyviä mahdollisuuksia ja merkityksiä. Sen avulla edistetään kaikkien yhtäläisiä mahdollisuuksia sukupuolesta riippumatta.

Sukupuolisensitiivinen sosiaalinen nuorisotyö on Setlementtiliikkeen hyödyntämä toimintamalli, jossa tavoitteena on antaa ihmiselle mahdollisuus tulla hyväksytyksi sellaisena, kuin hän on, sekä kokea itsessään ja elämässään merkityksellisyyttä.

Se tarkastelee sukupuolen ja muiden piirteiden vaikutusta ihmiseen kehityksen, kasvun ja hyvinvoinnin näkökulmasta. Työotteen avulla edistetään heikommassa asemassa olevien ihmisten oikeuksia ja hyvinvointia ja huomioidaan yksilön tarpeita ja yhteisöllisyyden mahdollisuuksia.

Tutustu seuraaviin käsitteisiin sanaston puolella!

intersektionaalisuus
sukupuolinormit
sukupuoliroolit
sukupuolinormatiivisuus

Harjoitus 1.

Tyttöjen Talojen turvallisemman tilan periaatteet tukevat sukupuoli- ja kulttuurisensitiivistä kohtaamista. Tutustu toimintaympäristösi periaatteisiin. Mitä ajatuksia periaatteet herättävät?

Harjoitus 2.

Oppimispäiväkirja

Pidä harjoittelustasi oppimispäiväkirjaa haluamallasi tavalla tämän oppaan läpi käymisen ajan. Oppimispäiväkirjan pitäminen on osa oman oppimisen seuraamista ja arviointia. Tehtävään palataan oppaan loppupuolella. Päiväkirjassa voit esimerkiksi:

- luoda itsellesi oppimistavoitteita
- reflektoida, miten sukupuolisensitiivisyys esiintyy kohtaamisissa ja keskusteluissa harjoittelusi aikana
- kirjata ylös niin oivalluksia kuin epäselvyyksiä

4

Luku 2 - sukupuoli ja sen merkitys

Sukupuoli on useista eri tekijöistä, kuten fysiologisista, hormonaalisista ja sosiaalisista tekijöistä rakentuva kokonaisuus, jota voidaan tarkastella monista eri näkökulmista.

Juridinen sukupuoli määritellään syntymässä ulkoisten kehon ominaisuuksien perusteella, ja se ei automaattisesti ota huomioon ihmisen henkilökohtaista määrittelyä omasta sukupuolestaan. Muutamissa maissa ympäri maailman on käytössä kolmas virallinen sukupuoli. Tällaisia maita ovat esimerkiksi Australia, Intia, Kanada, Nepal ja Saksa.

Sukupuoli-identiteetti viittaa ihmisen omaan käsitykseen sukupuolestaan. Tämä identiteetti on yksilöllinen, ja voi olla eri, kuin ihmiselle syntymässä määritelty juridinen sukupuoli.

Sukupuolen ilmaisu tarkoittaa eri tapoja, joilla sukupuolta tuoda esille. Tällaisia tapoja voivat olla esimerkiksi vaatetus tai käytös, jotka mielletään tietyn sukupuolen ominaisuuksiksi. Ilmaisutavat voivat olla sukupuolinormien mukaisia tai niistä poikkeavia.

Sukupuoleen, sukupuolen ilmaisuun ja sukupuoli-identiteettiin perustuva syrjintä on tasa-arvolain vastaista.

Mitä sukupuoli merkitsee sinulle?

Sukupuolisensitiivisyys huomioi sukupuolen merkityksiä ihmisen elämässä. Jotkut ihmiset saattavat kokea, ettei sukupuolen vaikutukset juuri näy tai tunnu heidän arjessaan, kun taas toiset saattavat tunnistaa paljonkin sukupuolen määrittämiä mahdollisuuksia tai esteitä.

Monet asiat yhteiskunnassa ovat edelleen sukupuolittuneita. Sukupuoli voi vaikuttaa siihen, millaisia mahdollisuuksia ihmisellä ympäristössään on tai miten hänet kohdataan.

Harjoitus 3.

Pohdi ja listaa tilanteita, joissa sukupuoli vaikuttaa ja ei vaikuta

- yksilön elämässä
- yhteisöissä ja yhteiskunnassa

Miten perustelet vastauksesi?

5

Luku 2 - sukupuoli ja sen merkitys

Sukupuolen moninaisuus

Sukupuolen moninaisuus tarkoittaa, ettei sukupuolta pysty jakamaan kahteen toisilleen vastakkaiseen ja toisistaan selvästi erotettavaan vaihtoehtoon. Sukupuolen moninaisuus kattaa kaikki, niin cissukupuoliset kuin trans- ja muunsukupuoliset ihmiset. Voit tutustua sukupuolen moninaisuuden termistöön esimerkiksi THL:n tasa-arvosanaston kautta.

Sukupuolisensitiivisessä työteessä kunnioitetaan sukupuolen moninaisuutta ja sukupuolen itsemäärittelyoikeutta.

Harjoitus 4.

Sukupuolen moninaisuuden huomioiminen

Pohdi, miten sukupuolen moninaisuutta voitaisiin paremmin huomioida eri paikoissa.

- Kouluissa ja työpaikoilla
- Julkisissa tiloissa, kuten kauppakeskuksissa ym.
- Lainsäädännössä
- Harjoittelupaikassasi

Harjoitus 5.

Inklusiivinen sanavarasto

Puhe on usein luonnostaan hyvin sukupuolittunutta. Ei ole väärin sanoa omaa isää isäksi tai tyttökaveria tytöksi, mutta jos et tiedä toisen ihmisen tilanteesta, voi sukupuolittunut puhe aiheuttaa ulkopuolisuuden tunnetta. Mitä sanoja voisimme käyttää sukupuolittuneiden termien sijaan?

Keksi mahdollisimman monta neutraalia ilmaisua sanoille:

- tyttö ja poika
- isä ja äiti
- mies ja vaimo
- "Hyvät naiset ja herrat..."

Varsinkin, jos suoritat harjoitusta muiden kanssa, voitte kirjata vastaukset kaikkien näkyville esimerkiksi listan tai mind mapin muodossa.

Pohdi, miksi ja missä tilanteissa alkuperäisistä sanoista olisi hyvä käyttää neutraalia vaihtoehtoa.

6

Luku 3 - kulttuurisensitiivisyys

Kulttuurisensitiivisessä työtöteessä tarkastellaan ihmisten taustoja koskevien oletusten vaikutusta heidän kohtaamiseen. Sanotaan, että kohtaisit nuoren, jonka juuret ovat kulttuurissa, josta et tiedä paljoa, tai tietosi perustuu yleistyksiin ja olettamuksiin.

Kulttuurisensitiivisyys ohjaa sinua haastamaan ajatteluasi ja ennakkokäsityksiäsi. Kohtaamasi nuori ei ole sama asia kuin hänen kulttuurinsa.

Kulttuurisensitiivisessä toiminnassa pyritään ymmärtämään ja huomioimaan eri kulttuurien erityispiirteitä.

Kohtaamisissa otetaan huomioon ihmisten aiemmat kokemukset ja henkilökohtaiset tarpeet, sekä tutustutaan yksilön omiin toimintatapoihin ja arvoihin.

Miten voit toimia:

Huomoi jokainen nuori ainutlaatuisena ja yksilönä.

Tarkastele omaa toimintaasi, arvokäsityksiäsi ja oletuksiasi. Pyri tiedostamaan omat olettamukset.

Ole valmiina kuuntelemaan ja hyväksymään. Reflektoi omia arvoja ja normikäsitteitäsi.

Kulttuuri-sensitiivinen työ on antirasistista.

Harjoitus 6.

Sensitiiviset työtöteet

- Pohdi ja ota selvää, miten sukupuolisensitiivisyys ja kulttuurisensitiivisyys liittyvät toisiinsa.
- Pohdi jo harjoittelusi aikana toteutuneita kohtaamisia, joissa kulttuurisensitiivinen työtöte on ollut läsnä. Millaisina olet kokenut nämä tilanteet? Liittyykö kulttuurisensitiiviseen kohtaamiseen haasteita?
- Tutki, millaisia eroja sukupuolirooleihin ja -normeihin liittyy eri kulttuureissa. Näkyvätkö erot toimintaympäristössäsi?

7

Luku 4 - hyvinvointi ja terveys

Kuukautiset

Kuukautisterveys koskettaa noin puolta maailman väestöstä. Ne kuuluvat tavalliseen ja terveeseen kehon toimintaan, mutta silti aihe on edelleen monissa paikoissa ympäri maailmaa hyssytelty aihe. Tabuja voidaan rikkoa puhumalla niistä, ja kuukautisista puhuminen edistää niihin liittyvää ymmärrystä ja tätä kautta kokonaisvaltaista hyvinvointia. Kuukautisten on lupa tuntua, kuulua ja näkyä.

Harjoitus 7.

Ei tarvitse hävetä!

Tarkastele, millä tavoin kuukautistietoisuus ilmenee toimintaympäristössäsi? Millaiset tekijät voisivat vaikuttaa siihen, että kuukautisiin liittyviä kysymyksiä ja ajatuksia voitaisiin tuoda esille matalalla kynnyksellä?

Pohdi, millaisilla kysymyksillä nuoria voisi lähestyä aiheeseen liittyen, ja miten aihetta voitaisiin lähestyä myös kulttuurisensitiivisestä näkökulmasta.

Mieliala ja mielenterveys

Jopa noin 20-25 prosenttia nuorista kärsii jostain mielenterveyden häiriöstä.

Teema tulee lähes varmasti vastaan jossain vaiheessa työssä, jossa kohdataan paljon nuoria. Voimme olla heidän tukena tiettyyn pisteeseen, mutta tärkeää on myös ohjata nuorta asiantuntevien palveluiden piiriin.

Nuoren tilanteen kartoittamisessa apuna voi toimia esimerkiksi Zekki.fi, jonka avulla voi selkeyttää omia mahdollisia tuen tarpeitaan nopealla 10 kysymyksen testillä.

Harjoitus 8.

Hyvinvoiva mieli

Pohdi, pystytkö sukupuolisensitiivisellä työotteella vaikuttamaan positiivisesti nuoren hyvinvointiin? Miten?

Luku 5 - nuorten voimaannuttaminen

Voimaantuminen tarkoittaa omien vahvuksien ja voimavarojen tunnistamiseen ja löytämiseen liittyvää prosessia. Voimaantuminen kasvattaa ihmisen voimavaroja, ja on lähtöisin yksilöstä itsestään. **Voimaannuttaminen** tukee tätä prosessia ulkopuolelta.

Harjoitus 9.

Mikä voimaannuttaa nuoria?

Millä tavoin voisit olla nuoren voimaantumisen prosessin tukena? Pohdi, minkälaiset asiat voisivat edistää nuoren vahvuksien tunnistamista. Oletko esimerkiksi havainnut harjoittelujaksosi aikana onnistumisen kokemuksia, jotka olisivat nostattaneet nuoren itseluottamusta?

Voit ottaa aiheen käsittelyyn itse nuorten kanssa. Kerro heille, mitä voimaantuminen on ja he voivat kertoa sinulle, mikä voimaannuttaa juuri heitä.

Muista
sinäkin lempeys
ja armollisuus
itseäsi kohtaan.

10

Harjoitus 10.

Upea minä!

Tehtävässä on tarkoituksena vahvistaa nuorten itsetuntemusta, omanarvontuntoa ja tulevaisuususkoa.

Tehtävän voi suorittaa pienellä tai suurella laajuudella. Keskustelua voi herätellä tavallisen kohtaamisen yhteydessä, tai voitte varata kunnolla aikaa isomman työpajan järjestämiselle.

Ohjeista nuoria ajattelemaan omia mahdollisuuksiaan, onnistumisiaan ja unelmiaan. Voitte valita tilanteeseen sopivan menetelmän: kirjoittaminen, piirtäminen, ryhmäkeskustelu ja niin edelleen. Anna nuorten osallistua toteutustavan valintaan.

Muutamia apukysymyksiä pohtimiseen:

Milloin olin viimeksi ylpeä itsestäni?
Mistä minä tykkään? Mitä minä osaan?
Mistä olen saanut hyvää palautetta?
Mistä minä haaveilen? Mitä aion saavuttaa?
Mistä minä saan voimaa?

Tue ja kannusta nuoria pohdinnoissaan.
Osallistu tehtävän tekemiseen itsekini!

Luku 6 - oppimisen reflektointi

Oppiminen edellyttää reflektiota. Tämän vuoksi opas sisältää paljon pohdintatehtäviä, joissa usein tarkastellaan omia ajatusmalleja ja mennyttä toimintaa tai kokemuksia.

Tässä luvussa pääset refleктоimaan omaa oppimistasi esitellyistä aiheista. Jos olet pitänyt ensimmäisen luvun ohjeiden mukaista oppimispäiväkirjaa, voit tehdä alla olevan harjoituksen. Muuten voit ottaa aikaa vapaamuotoiselle reflektoinnille esimerkiksi tämän oppaan avulla. Ovatko esitetyt teemat olleet näkyvillä toimiympäristössäsi perehtymisjaksosi aikana?

Mitä kaikkea pystyt nimeämään oppineesi, ja mitkä näistä asioista ovat mielestäsi kaikkein tärkeimmät?

Harjoitus 11.

Oman oppimisen reflektointi

Käy läpi oppimispäiväkirjaasi harjoittelun ohjaajan tai työyhteisön kanssa. Palaa mielessäsi tilanteisiin, jotka ovat tukeneet eniten omaa oppimistasi. Jaa omia oivalluksiasi ja oppimiasi asioita myös muille. Mitkä asiat ovat jääneet päällimmäisenä mieleen? Miten koet oppimisesi sujuneen?

Lopuksi

Tämä opas on tarjonnut sinulle katsauksen sukupuolisensitiivisen työtteen merkitykseen ja toteuttamiseen. Voit halutessasi jatkaa aiheeseen perehtymistä esimerkiksi lähteisiin ja materiaalipankkiin koottujen teosten kautta.

Pidä kuitenkin mielessä, että kaikkea ei tarvitsekaan tietää. Sukupuolisensitiivisyys on laaja aihe, johon liittyvä tietämys lisääntyy jatkuvasti. Voit taputtaa itseäsi olalle - olet päässyt jo vauhtiin!

Lähteet

European Institute for Gender Equality

https://eige.europa.eu/publications-resources/thesaurus/terms/1288?language_content_entity=fi

https://eige.europa.eu/publications-resources/thesaurus/terms/1114?language_content_entity=fi

Loisto Settlementti

<https://loistosetlementti.fi/sukupuolisensitiivisyys/perusteet/>

<https://loistosetlementti.fi/sukupuolisensitiivisyys/>

Mieli ry

<https://www.mielenterveysseurat.fi/vapaaehtoistyontyonohjaajat/2022/06/09/reflektion-edellytyksista-ja-esteista/>

Maiju Ristikari, Nina Suni ja Vesa Tyni 2018. Sukupuolena ihminen

Nuoret ja osallisuus

<https://nuoretjaosallisuus.fi/laatukriteerit-2/>

Seta ry

<https://seta.fi/sateenkaaritieto/sateenkaarisanasto/>

Terveiden ja hyvinvoinnin laitos

<https://thl.fi/aiheet/sukupuolten-tasa-arvo/sukupuoli/sukupuolten-moninaisuus>

<https://thl.fi/aiheet/mielenterveys/mielenterveyshairiot/nuorten-mielenterveyshairiot>

Tieteen termipankki

Vernerinet

<https://verneri.net/yleis/voimaantuminen>

Väestöliitto

<https://vaestoliitonblogi.wordpress.com/2023/05/29/kuukautisterveys-on-seksuaalioikeuskysymys/>

Sanasto

Sukupuolinormit: odotuksia, joita yksilön yhteiskunnassa, kulttuurissa ja yhteisössä tyypillisesti noudatetaan. Ne määrittelevät sitä, millaisia naisten ja miesten kuuluisi olla ja kuinka heidän odotetaan käyttäytyvän. Näiden omaksuminen tapahtuu jo varhain elämässä. Esimerkiksi opiskelupaikan valintaan tai pukeutumiseen voi liittyä normeja, jotka usein liitetään joko tyttöjen tai poikien aloiksi tai vaatteiksi. Sukupuolinormit ovat ajassa eläviä.

Sukupuolinormatiivisuus: sukupuoli nähdään kaksijakoisena ja biologisena pysyvänä ominaisuutena.

Sukupuoliroolit: tietyille sukupuolille perinteisesti suunnattuja kulttuurisidonnaisia vastuita. Sukupuoliroolit eivät ole samoja kaikkialla maailmassa, vaan muovautuvat myös ihmisten taustan ja elinympäristön pohjalta.

Intersektionaalisuus: Intersektionaalisessa sukupuolisensitiivisessä työssä huomioidaan myös näiden muiden tekijöiden vaikutukset. Näin emme jää tarkastelemaan ihmisten kokemusta vain yhdestä näkökulmasta. Intersektionaalisuuden puuttuessa ymmärryksemme on kapeampi, ja emme pysty ottamaan huomioon kaikkien ihmisten kokemuksia.

Intersektionaalista, mikä tarkoittaa, että sukupuolen lisäksi huomioon otettavia tekijöitä, jotka vaikuttavat yhdessä ihmisen elämään, ovat sukupuolen lisäksi esimerkiksi asuinpaikka, vammaisuus, ikä, etninen tai sosioekonominen tausta tai seksuaalisuus.

Materiaalipankki - lisätietoa aiheista

Sukupuolen moninaisuus:

sukupuolenosaamiskeskus.fi

Kuukautisterveys:

Let it flow - <https://letitflow.fi/kuukautiskierto-ja-kuukautiskierron-vaiheet/>

Tasa-arvo ja naisten oikeudet:

UNESCO in action for gender equality: 2022-2023

Mielenterveys:

Mieli.fi - Mielenterveys nuorisotyössä. <https://mieli.fi/materiaalit-ja-koulutukset/tietoa-mielenterveyden-vahvistamisesta/lapset-ja-nuoret/mielenterveys-nuorisotyossa/>

Zekki.fi

